

nr.4
2022

iUSBÄRAREN

UTGIVEN AV JURIDISKA FÖRENINGEN VID STOCKHOLMS UNIVERSITET SEDAN 1959

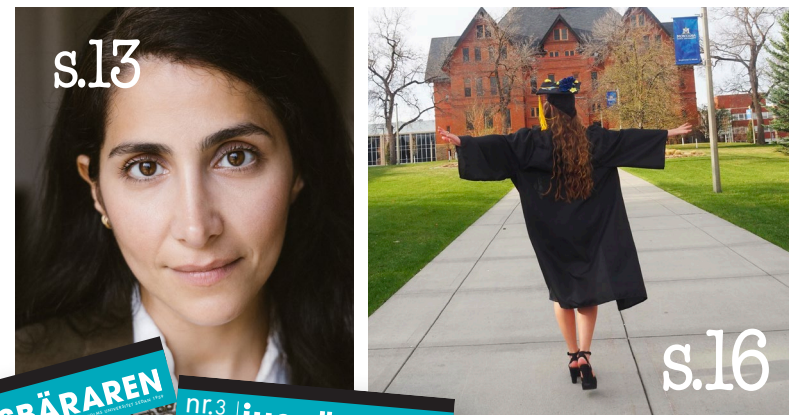
■ INTERVJU

Möt Erik Svensson

■ TVISTLÖSNING
Processrätt i
praktiken

■ UTBYTE
Studera och arbeta
utomlands

■ DIGITALISERING
Framtidens
juristprogram

iUSBÄRAREN ges ut av Juridiska föreningen vid Stockholms universitet. Utgivning sker fyra gånger per år och tidningen skickas kostnadsfritt till alla studenter vid Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet samt till alla anställda på Juridicum vid Stockholms universitet. Även utvalda advokatbyråer, myndigheter och bibliotek erhåller tidningen kostnadsfritt.

I DETTA NUMMER

Chefredaktörens krönika	3
Ordförande har ordet	4
Docent Erik Svensson om brott och straff	6
Processrätt i praktiken	10
Svensk juristexamen i utlandet	13
Studier i USA vs. Sverige	16
Utbytesstudier	18
Arbete utomlands	19
Secondment och nya perspektiv	20
Kandidat till Årets Jurist 2022	21
Doktorera i rättsvetenskap	22
Dekanus om digitaliseringen	24
Hybridarbete	26
Om idrottens 51-procentregel	28
Recension av "Hela havet stormar"	29
Fråga Arbetsrättaren	30
Nyhetsnotiser	31

ANSVARIG UTGIVARE

Dennis Engström
dennis.engstrom@jurstud.com

CHEFREDAKTÖR

Simon Napoléon Tell
chefred@jurstud.com

INFORMATIONSSSEKRETERARE JF

Rickard Algotsson
infosek@jurstud.com

GRAFISK FORM OCH LAYOUT

Jill Wallentin
mail@jillsmat.se

ANNONSBOKNING

Markus Johansson-Martis
annonsansvarig.iusbaren@jurstud.com

TRYCK

Dixa AB, www.dixa.se

OMSLAGSFOTO

Erik Hellsing

ADRESS

Frescativägen 16
114 18 Stockholm

FÅR DU INTE TIDNINGEN?

Ring 08-15 69 71 eller
maila chefred@jurstud.com

Redaktionen förbehåller sig rätten att skära i eller refusera insänt material. För icke beställt material ansvaras ej. I tidningen gjorda uttalanden är endast om så anges att betrakta som JF:s eller iUSBÄRARENS ståndpunkt.

Redaktionen

SIMON
NAPOLÉON TELL
Chefred.
skribent

HARRI
KORHONEN
Skribent

DAVID MUNCK
Alumniskribent

CRISTINA
BLIXING
Skribent

ENNI ZANDER
Skribent

TIEMON
OKOJEVOH
Skribent

JILL WALLENTIN
Art Director,
formgivare

■ CHEFREDAKTÖREN HAR ORDET

Samexistens i en tid av brott och straff

SNART har ännu ett år gått och det är säkert många som förbereder sina nyårslöften, i förväntan att 2023 ska realisera dessa förhoppningar. En önskan som jag tveklöst inte är ensam om att hysa är att det nya året innebär ett slut på kriget i Ukraina och att liknande våld kan komma att bli ett minne blott. Vi får drömma om en ordning där stater löser sina konflikter i konferensrum och inte på slagfältet, så att världens folk kan samexistera i fred. Juridikens internationalisering spelar här en betydande roll eftersom färre skillnader länderna emellan förenklar politiskt och ekonomiskt samarbete.

Världen har alltid varit stor för jurister. Som vi utredde i förra numret har den blivit allt större genom Sveriges inträde i EU och genom internationaliseringen av rätten. Men hur kan den kunskapsgirige juriststudenten tillvarata möjligheterna att möta utlandets utmaningar – för att utvecklas till såväl en bättre jurist som en bättre människa? Hur användbar är egentligen en svensk juristexamen bortom Sveriges gränser? Det utforskar vi i iusbärens sista nummer för 2022.

Även digitaliseringen kan föra oss samman och skapa mötesplatser för främlingar som annars aldrig fått träffas. Juriststudenter som inledde sina studier under pandemin har troligen bildat sig en uppfattning om digitaliseringens påverkan på juristprogrammet. Att undervisning uteslutande bedrivs via Zoom lär inte upprepas, i vart fall inte utan att extraordinära skäl föreligger därtill, men ibland ser man spåren efter åren när detta var huvudregeln. Föreläsningar som är förinspelade. Seminarier som hålls via Zoom när läraren är sjuk eller väderleken försvårar för studenter att ta sig

till universitetet. I vilken mån inslag av distansundervisning förekommer växlar mellan kurserna. Så hur kommer juristprogrammet hantera digitaliseringen? Detta utreder iusbäaren.

Alla möten mellan människor är inte fredliga – det står uppenbart för miljontals medborgare i Ukraina och Ryssland. De senaste årens politiska diskurs har kommit att präglas av oro för brottsligheten och för att inte tillräckligt görs för att bemöta hotet. Överenskommelsen mellan de nuvarande regeringspartierna och Sverigedemokraterna, det så kallade Tidöavtalet, föreslår flera åtgärder. Förslagen diskuteras i en intervju med docent Erik Svensson. Kommer dessa leda Sverige i en ny riktning på kriminalpolitikens område, eller endast föra oss längre på en redan inslagen väg? Är hotbilden som framställts genuin eller har den förstörats av politiska skäl?

Om jultomten mot förmodan skulle vara verklig önskar jag därmed följande: samexistens mellan stater och folk, och att vi kan leva i ett samhälle som inte förhastat genomför förslag som bäddar för polarisering – och skapar ett "vi" och "dem".

Med detta önskar jag er en god jul och ett gott nytt år!

Simon Napoléon Tell

SIMON NAPOLÉON TELL,
chefredaktör

Annonsera i iusbäaren?

annonsansvarig.iusbaren@jurstud.com

Gott nytt och allt gott!

ÄN är det givetvis lite tidigt att anspela på nyår, men då detta är sista utgåvan av iusbäraren för året och den allra sista ordförandekrönikan som vi, Marija och Dennis, skriver, känns det likväl passande. Med denna krönika vill vi främst se tillbaka på det gångna året och tacka vissa personer.

Året började mörkt – både vintermörker och att pandemin ännu härjade i Sverige. Men bara några veckor in i året så släppte allt och Juridiska Föreningen kunde återgå till sin kompletta glans. Under året har såväl internationella som vanliga fadderiet genomförts som “vanligt” och till och med gjorts större och pampigare. Ett oräkneligt antal studentevenemang har genomförts med affärsjuridiska och humanjuridiska byråer, myndigheter och självaste EU-domstolen – allt för att försöka vidga medlemmars framtidsvyer. Det har lästs böcker i bokklubben, dansats salsa, spelats fotboll och innebandy, även husbandet har uppträtt. Givetvis har många fester och sittningar skett – något som aldrig kunnat ske om JF inte hade ett sådant engagerat klubbmästeri. JF har renoverat Wallenbergsalen i Juristernas Hus och bevarat goda relationer till Linjerådet, Stiftelsen Juristernas Hus och Stiftelsen Juridisk Fakultetslitteratur. Allt detta, och ändå är det bara en kort uppräkningslista av all den verksamhet som skapats under året.

Förhoppningen med att lista dessa spännande event ovan är förstas att få fler medlemmar, nya som gamla, intresserade av att engagera sig ännu mer i föreningen, men även för att uppmärksamma alla personer som gjort detta möjligt. Först och främst vill vi tacka årets styrelse, där varenda styrelseledamot gett sitt yttersta för föreningen med sena kvällar, tidiga morgnar och otaliga planeringsmöten. Utan ert slit och engagemang hade inget varit möj-

ligt. Tack, tack och åter tack. Vidare vill vi även tacka alla årets ämbetsmän, som engagerat sig i allt från marknadskommittén, till klubbmästeriet och borgmästeriet. Tack såklart även till föreningens huvudsamarbetspartners och samarbetspartners – samtliga stöttar studentlivet för juriststudenter på ett ovärderligt vis. Avslutningsvis ska det största tacket riktas till alla medlemmar i Juridiska Föreningen. Utan er skulle allas hårda slit gå till spillo. Tack för att ni väljer att spendera era lunchpauser, studiekvällar och festnätter med oss.

För oss, i skrivande stund, känns detta något som ett hej då. Egentligen är det en helt felaktig känsla – året är inte slut än, och inte heller all verksamhet för året! Inför oss väntar fortfarande JF:s storslagna årsbal, en kittlande rolig Nordisk vecka och Tanken. Därefter kommer man inte behöva vänta länge förrän nästa år är igång, med såväl nya som traditionsenliga event som kommer fylla ännu fler medlemmars fritid.

Så även om det egentligen inte är ett hej då så är det nära ett hej då för just oss. Dennis har suttit i styrelsen i närmast fyra år och Marija i två, och samtidigt har vi engagerat oss på andra ställen i föreningen. Det känns otäckt men även spännande att inte längre ha JF som sin bästa och främsta hobby. Det är helt enkelt dags för oss att utforska nya vatten och ge plats åt nya drivna människor! Men innan dess vill vi ta tillfället i akt och tacka några som stått oss extra nära i år. Dennis vill tacka sin mamma och Marija vill tacka sin älskade sambo och

JF:s ordförande Marija Gorlova och vice ordförande Dennis Engström

familj. Tack till er, för att ni älskat och stöttat oss. Tack för att ni orkat för två.

Sist men inte minst vill vi önska stor lycka och framgång till tillträdande ordförandepar, Alexandra Jensen och Carl Spets och resten av styrelsen 2023. Ni kommer att ta föreningen till nya höjder och bevara den fantastiska JF-andan så att den kommer fler medlemmar till del – det är vi helt övertygade om!

Med det vill vi tacka för oss, för förtroendet och tilliten. Tack för att vi fick möjligheten att driva vår älskade förening framåt under detta år. Nu vidare till nya äventyr! Men liksom vi skrev i vår första krönika – vi ses även fortsättningsvis på dansgolvet, vid mikrovågsugnarna, på Juristdagarna och alla gånger däremellan!

Varma julhälsningar,
Marija Gorlova och Dennis Engström

FOTO Astrid Henriksson

Vill du bli en i teamet?

Våra klienter och uppdrag är olika, och det måste vi också vara. Därför söker vi alltid medarbetare med olika förmågor och perspektiv, som kan gå utanför sin komfortzon för att leverera de mest innovativa och effektiva lösningarna på våra klienters mest komplexa problem. Hela vår verksamhet vilar på grundidén att vi mår och presterar som bäst när vi har gemensamma mål att uppnå.

Tillsammans har vi skapat oss en självklar plats i samhällets och näringslivets största händelser. Vill du vara med?

[MANNHEIMERSWARTLING.SE/KARRIAR](https://mannheimerswartling.se/karriar)

ERIK SVENSSON: Tidöavtalet bäddar för polarisering

VALET 2022 gav oss mer än en ny regering. Den gav oss också en ny politisk överenskommelse. Tidöavtalet försöker – likt decemberöverenskommelsen och januariavtalet – förena splittrade politiska viljor i syfte att leda landet. En betydande del av avtalet tillägnas kriminalpolitiken, valets förmodligen hetaste fråga. För att lära oss mer om denna intervjuade iusbäraren docent Erik Svensson.

Vem är du?

Jag är docent i straffrätt och har arbetat vid Stockholms universitet ungefär ett år. Innan dess skrev jag min avhandling i Uppsala där jag också var lektor under en tid. Utöver det akademiska har jag varit tingsnotarie i åtta månader, men sökte till forskarutbildningen och hann därför inte avsluta notariatjänstgöringen.

Jag har främst ägnat mig åt undervisning och forskning, i synnerhet inom straffrättsens allmänna del, brottstyper såsom sexualbrott och bedrägeri, samt mer teoretiska ämnen, exempelvis straffrättsens filosofi och idéhistoria. Man skulle nog kunna säga att jag rör mig så långt bort från verkligheten man kan komma, men mitt pathos är ändå att visa för teorierna att det är verkligheten som har rätt. Jag skriver i princip om att praktiken borde bestämma över teorin.

Tidöavtalet anger följande målsättningar: "att öka tryggheten, förebygga att fler unga dras in i kriminalitet, att fler brott utreds och leder till lagföring, att bekämpa den grova organiserade brottsligheten,

att brottsoffren får ökad upprättelse samt att straffen blir mer rättvisa". Anser du att det framgår av förslagen att det är dessa mål som eftersträvas?

Ja, det måste man nog säga att det gör. Samtidigt är alla dessa begrepp svåra att definiera – vad är till exempel "rättvisa" straff? Ur ett perspektiv kan man hävda att straffskärpningar skulle leda till mer rättvisa straff, men det beror huvudsakligen på vad man lägger i begreppet. Det är också uppenbart att ambitionen är att exempelvis förebygga att fler unga dras in i kriminalitet; frågan är om det blir resultatet? Jag tror dock inte att några av dessa åtgärder föreslås med illvilja, utan med ärligt uppsåt.

Angående de ständigt återkommande förslagen att skärpa straffen, vad anser du om den utveckling som de ger uttryck för i dagens kriminalpolitik?

Det står klart att vi lever i en tidsanda som präglas av att vilja skärpa straffen. På rak arm kan jag faktiskt inte komma på något straff som sänkts de senaste

åren. Jag tycker att det är ett fascinerande kriminalpolitiskt läge just nu, för å ena sidan har kriminalpolitiken blivit en av de viktigaste frågorna, och å andra sidan finns ingen verklig debatt om den. Alla de partier som dominerar diskursen har ungefär samma inställning; det enda som skiljer är exakt hur långt partierna vill gå. Under den senaste mandatperioden har Socialdemokraterna höjt många straff men anklagats för att göra för lite.

Med andra ord förekommer vare sig någon verklig ideologisk debatt eller några motstående uppfattningar i synen på brott och straff. Det framstår som en kamp om att vara tuffast.

En av målsättningarna i avtalet är ökad upprättelse åt brottsoffer. Skulle straffskärpningar innebära ökad upprättelse?

Brottsoffret har trätt fram som en allt viktigare figur i kriminalpolitiken. Däremot, om man ser till den teoretiska grund som fortfarande finns för straffrätten vid universiteten – som handlar om proportionalitet, ekvivalens, rättvisa och skuld – tenderar brottsoffrets upprättelse att hamna i skuggan. Man ser på hur klandervärd den enskilda gärningen är och frågar sig hur man kan mäta det.

Teoretiskt brukar man mena att det är skadeståndet som syftar till att skapa upprättelse åt brottsoffer, medan straffet existerar för samhället att markera att en orätt begåtts. Utanför teorin finns dock en uppfattning om att straffet

ändå har betydelse för brottsoffret. Gemene man lär generellt inte heller skilja på straff och skadestånd på det sätt som en jurist skulle göra.

Sedan tror jag att det viktigaste för ett brottsoffer ur ett upprättelseperspektiv inte är vilket straff gärningspersonen får, utan att vederbörande blir gripen och döms till ansvar. Själva straffprocessen har nämligen en viktig betydelse, för då säger någon från samhällets sida, en domare med auktoritet, att: "Det som du blev utsatt för var fel och den som gjorde det ska klandras, inte du". Därigenom flyttas eventuell skuld och skam från offret till gärningspersonen. Uppklaringsprocenten och att en process överhuvudtaget inleds bör vara avgörande, inte straffens längd.

Partierna föreslår att kriminalisera deltagande i kriminella gäng. Hur skulle man kunna definiera gängkriminell och kriminellt gäng?

Det är det svåra. Jag var expert i den så kallade gängbrottsutredningen (Ju 2020:15) som bland annat föreslog vissa straffskärpningar och att införa en särskilt försvarande omständighet som träffar gänguppställningar. Utredningen hade problem att förstå vad som är en "gängkriminell" och visste inte hur problemet bäst skulle lösas.

Man må i detta sammanhang tala om "kriminella gäng", men de som dominerar nu är inte som mc-gängen med sina symboler och klubblokaler. Dagens gäng kan bäst beskrivas som löst sammansatta kriminella nätverk, närmast

Erik Svensson

kompisgäng, där medlemmarna snabbt växlar.

Utredningen kom fram till att det inte vore möjligt att skapa någon ändamålsenlig lagstiftning baserad på en definition av vad som är ett kriminellt gäng. Då föreslog vi istället en försvarande omständighet som skulle gå ut på om gärningen "haft bakgrund i en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller [sprängämnen] använts", eller annars "varit ägnad att framkalla en konflikt av sådant slag"

(förslag till 29 kap. 2 a § brottsbalken, se SOU 2021:68, red anmärk.). Vi ville alltså knyta den straffskärpande omständigheten till gärningssättet istället för förekomsten av gäng.

Sammanfattningsvis vore det väldigt svårt att definiera vad som är en gängkriminell och ett kriminellt gäng. Försök att lösa den svårigheten riskerar att öppna för visst godtycke.

Ett annat förslag är att införa ett system med visitationszoner. De skulle upprättas efter beslut av åklagare och inom zonen skulle poliser kunna kroppsvisitera personer utan att det föreligger konkret brottsmisstanke. Vad ser du för risker med det?

Risken för missbruk av ett sådant system ligger i öppen dag. Jag förstår överhuvudtaget inte vad ett sådant system skulle användas till. Det är redan så pass enkelt att kroppsvisitera personer. Beviskravet för kroppsvisitation är skälig misstanke och det krävs inte mycket för att uppnå det kravet. I Sverige har vi utan tvekan yrkesskickliga poliser med goda värderingar. Det finns dock undantag i varje yrkeskår och ett system med visitationszoner öppnar upp för dessa att missbruka sin makt.

Vad som generellt präglar Tidöavtalet är att man målar upp en stark hotbild som måste bemötas med åtgärder som man i och för sig anser tveksamma men vars nödvändighet uppväger riskerna. Man är då beredd att överge många rättssäkerhetsgarantier, men jag menar att om man ska köpslå med sådana garantier bör man få mycket tillbaka. Angående visitationszoner har jag svårt att se att man får tillräckligt tillbaka för att det ska vara värt det. Om inte annat är priset en ökad polarisering då man utmålar människor i vissa områden som ett hot som måste hanteras på ett sätt som är mindre rättssäkert än sättet man hanterar problemen i andra områden.

Vi övergår sedan till anonyma vittnen. Tror du att möjligheten att vittna anonymt skulle främja brottsbekämpningen?

Nej, det tror jag inte, inte i någon särskilt hög grad. Utsagan från ett anonymt vittne skulle tillmätas ett väldigt lågt bevisvärde av domstolen, bland annat eftersom den tilltalade har rätt att förhöra vittnen som åberopas emot honom (se Europakonventionens artikel 6 p. 3 samt Europadomstolens praxis, t.ex. Kostovski mot Nederländerna och

Doorson mot Nederländerna, red anmärk.).

Nära anonyma vittnen ligger frågan om kronvitnesssystem. Vad innebär ett sådant system och skulle det bidra till brottsbekämpningen?

Kronvitnesssystem går ut på att man kan förhandla om sitt eget straff, till exempel i utbyte mot att man lämnar information till åklagaren som skulle kunna leda till att andra brott upptäcks och kan lagföras. Givetvis skulle det därmed kunna bidra till att bekämpa brott, men det vore ett avsteg från idén om att straffet ska präglas av gärningens allvar. En slags pragmatism skulle få överhanden framför våra rådande principiella utgångspunkter.

Straffreduktionen för de som är över 18 år föreslås tas bort. Vidare ska en utredning se över straffrabatten för de under 18 år och samtidigt överväga en sänkning av straffmyndighetsåldern. Anser du att detta skulle vara ett effektivt sätt att motverka ungas brottslighet?

Jag tror att det skulle få motsatt effekt. Det är sant att det är ett problem att gängkriminella använder unga människor för att begå hemska brott. Men det finns alltid någon som är ännu yngre och som de gängkriminella kan utnyttja istället. Risken är att det blir kontraproduktivt på så vis att brotten trycks ner ännu lägre i åldrarna.

Flera av förslagen i Tidöavtalet kännetecknas av att man vill bygga ett system utifrån en ytterst liten del av den verkliga helhetsbilden. Trots allt är de brott som begås av 16-åringar normalt inte mord. Att straffa unga lika strängt som vuxna på grund av de enstaka 16-åringar som mördar, framstår som orimligt.

Jag förstår att det är provocerande att en person som är väldigt ung och begår mycket allvarlig brottslighet får ett mildt straff. Vad man skulle kunna överväga

är emellertid att förändra systemet specifikt för de allvarligaste brotten.

Det finns många goda skäl för att ha en ungdomsreduktion. Det starkaste skälet är att – ur ett proportionalitets- och klanderperspektiv – unga drabbas hårdare av straff. Åren mellan 15–25 är viktigare än åren mellan 35–45, alltså vore det oproportionerligt att straffa en 15-åring och 35-åring lika hårt för samma gärning.

Man vill också avskaffa dagens form av mängdrabatt. Vad menas med mängdrabatt och vad är syftet bakom denna?

Man kan börja med att konstatera att det är ganska slumpartat vad som anses som ett eller flera brott. Låt oss ta exemplet med grovt fordringsbedrägeri (9 kap. 3 a § brottsbalken) som innebär att man skickar ut falska fakturor “till en vidare krets”. Varje enskilt utskick av en falsk faktura kan vara försök till bedrägeri. Om man skickar ut en miljon falska fakturor kumuleras inte alla de försöksbrotten – vilka tillsammans skulle innebära i vart fall några decennier i fängelse – utan istället betraktas det som ett enda brott: grovt fordringsbedrägeri. Man ser alltså på brottslighetens samlade straffvärde och dömer utefter det. Annorlunda uttryckt är det skillnad på kvalitet och kvantitet; att skicka ut en miljon falska fakturor är inte värre än att brutalt mörda ett barn.

Ett annat argument är att straffen helt enkelt inte kan vara hur långa som helst, för om man når upp till en viss nivå, låt säga ettusen års fängelse, framstår det som orimligt och då behövs någon form av reduktion.

Ordet “mängdrabatt” är olyckligt eftersom det inte rör sig om någon “rabatt”. Det handlar om att den samlade brottsligheten har ett visst straffvärde och det är den man döms för.

Tidöavtalet förklarar att man vill införa en “utökad nödvärnsrätt för den som angrips i sitt hem, i närheten till sin

Den svenska rättsstaten är inte på väg att brista, menar Erik Svensson.

familj eller om personen är underlägsen till antal eller storlek”. Omfattar inte dagens nödvärnsrätt de situationer som nämns?

Jo, det gör den. Jag tror att det i vissa kretsar förekommer en uppfattning om att man inte får försvara sitt hem och sin familj i tillräckligt hög utsträckning. Men nödvärnsrätten som den ser ut idag är redan vidsträckt.

Har du några avslutande synpunkter på Tidöavtalets framtidsplan för kriminalpolitiken? Kommer vi att gå i förslagens riktning?

Riktningen kommer vi helt klart att gå i och i själva verket gör vi det redan. Det fascinerande är att Magdalena Andersson skrutit över att ha genomfört det så kallade paradigmskiftet i migrations- och kriminalpolitiken och högerpartiernas respons är att upprört förklara

att det minsann är de som är ansvariga för skiftet. Vad man slåss om är därmed äran över att ha åstadkommit förändringen; man diskuterar inte huruvida den bör göras eller inte. Och om det faktiskt går att kalla det ett “paradigmskifte” kan ifrågasättas, men utvecklingen i sig är talande för att vi nästan har lämnat den ideologiska debatten. Som forskare tycker jag även att det är intressant att se den teoretiska omvärdering som nu pågår i straffrätten och som lär fortsätta framöver.

Allmänt framgår i förslagen en ton som antyder att brottslingarna är några andra. Det är människor som bor i otäckta förorter där vi aldrig har varit, men som vi ska börja undersöka med hjälp av våra visitationszoner för att stoppa invånarna från att begå mängder av fruktansvärda brott som hotar oss alla. Brottslingarna är dock vi – för vi alla är mer eller mindre kriminella. De flesta har förstås inte begått grova

brott, men lindriga brott begår vi hela tiden. Exempelvis köper någon den narkotika som gängen säljer. I straffrätten talar man ibland om en fiendestraft som trätt fram i inte bara Sverige utan hela västvärlden under de senaste 20–30 åren, där brottsligheten framställs som en fiende någonstans långt borta och utan någon som helst koppling till vi själva. Det tror jag är oerhört destruktivt och polariserande för ett samhälle.

Avslutningsvis vill jag hävda att den svenska rättsstaten inte är på väg att brista. Det finns stora problem i samhället, det förnekar ingen, men stora problem av olika slag har alltid funnits och problem går att lösa. Vi jurister har dock ett särskilt ansvar att stå upp när det blåser – här gäller det att värna rättsstatliga värden och humanitet.

TEXT Simon Napoléon Tell

BILD Erik Hellsing

Jakob Andersson om att tvista: Adrenalinet rusar

Jakob Andersson är advokat och biträdande jurist i Setterwalls tvistlösingsgrupp. Många som precis påbörjat sina juridikstudier har kanske en bild av att juridik primärt handlar om tvister och brottmål i domstol. Det är inte sant, men det väcker frågan: vad gör en jurist som faktiskt arbetar med tvister?

Vad gör en jurist i tvistlösingsgrupp?

Som namnet antyder håller vi på med tvister, som alltså antingen avgörs i domstol eller i skiljeförfarande – enkelt uttryckt vad folk brukar kalla ”rättegång”. Utöver det ägnar vi oss också åt viss löpande rådgivning, såsom att skriva en rättslig PM om en rättsfråga, exempelvis om vi ska bedöma ett utkast på försäkringsavtal och företaget är osäkert på om en viss klausul överensstämmer med svensk rätt.

Vi som är biträdande jurister i en tvistlösingsgrupp på affärsjuridisk byrå ägnar oss främst åt tvister inom ett brett civilrättsligt spektrum – exempelvis sådana tvister som berör allmän köprätt och avtalsrätt – olikt delägarna som oftare specialiserar sig på vissa typer av tvister. För mig har det kommit att bli ett visst fokus på rådgivningsansvar, försäkrings- och entreprenadan-svarstvister.

Vad hade du för förväntningar när du gick från studierna till arbete?

Jag började med tingstjänstgöring. Då hade jag inga särskilda förväntningar utan valde den vägen för att jag ville komma in i en tvistlösingsgrupp. Med det sagt är det absolut ingen nödvändighet att ha suttit ting för att göra karriär

på byrå, inte ens inom tvistlösingsgrupp som ligger närmast tinget.

Först var jag lite cynisk inför hur arbetsmiljön skulle vara på affärsbyrå. Jag förstod att arbetet skulle vara välbetalt, utvecklande och stimulerande. Att det skulle vara roligt och lärorikt hyste jag inga tvivel om och det var en stor anledning till att jag sökte, men angående arbetsmiljön oroadе jag mig för hur de mjuka värdena tillgodoseddes.

Då jag kommit in i byråvärlden kände jag snabbt att det var något jag kunde göra på längre sikt, varvid jag började ställa krav på de mjuka värdena. I längden är det helt avgörande att man trivs i den psykosociala miljön. Kanske såg jag först på byrålivet som en nödvändig kompromiss för att få göra vad jag vill, det vill säga tvister. Efteråt har jag tack och lov inte upplevt det så, utan tvärtom känt att jag trivts utmärkt med arbetet.

Är det skillnad på att vara på en stor och en liten affärsjuridisk byrå?

Att en byrå är större påverkar bland annat vilken typ av uppdrag du kan få, eftersom den har bättre kapacitet att ta in mer omfattande tvister och transaktioner och ha ett internationellt kontaktnätverk. Vad man märker direkt är också att det administrativa är mer lätthanterligt, till exempel kan byrån

enklare organisera och delta i marknadsföringsaktiviteter. Fördelen med en mindre byrå är att man kan känna alla sina kollegor väldigt väl, vilket kan vara närmast omöjligt på en de allra största byråerna där man främst kommer i kontakt med dem i sin egen verksamhetsgrupp.

Det ligger en viss sanning i den gängse uppfattningen att man på en liten byrå tidigare får hantera mer avancerade uppgifter. Dock beror detta också på vilken typ av spridning byrån har, det vill säga vilka typer av uppdrag den åtar sig. Man bör här skilja mellan de stora och små uppdragen. Om man ser på specifikt tvistlösning är det ett hantverk att tvista, som kräver att man ser förhandlingar och får befatta sig med ärenden där man får komma in i förhandlings-situationen. Detta är generellt vanligare i små eller ”normalstora” uppdrag, eftersom de omfattande uppdragen kan pågå i årtal och till slut resultera i att parterna förlikas. I de större uppdragen är det också naturligt att delägarna tar mer kommando. Hos oss på Setterwalls anser jag att det finns en idé om att man vill lyfta biträdande jurister tidigt så att de inte hamnar i ett vakuum och ägnar sig åt samma uppgifter.

Vad tycker du är roligast med tvisteprocesser?

Jag gillar att känna mig både redo att prestera och att utmanas. Själva förhandlingssituationen är klart roligast – antingen inom ramen för en huvudförhandling eller en slutförhandling, som är motsvarigheten vid skiljeförfaranden. Förhandlingen är kulmen av många månaders, ibland års, arbete som ska destilleras och prövas under ett begränsat sammanhang. Man vet

aldrig exakt vad som kommer hända, för vad kommer till exempel ett vittne säga? Det är här och nu som gäller; man saknar full kontroll. Adrenalinet rusar och man upplever alltid en sorts positiv stress, kanske egentligen en spänning. Man inser också vad det betyder för klienten och vilket stort förtroende denna har för dig som sitt ombud.

Hade du önskat fler praktiska inslag under studierna?

För mig hade tinget efteråt störst betydelse för den praktiska kunskapen, inte minst för att jag då kunde bli bekväm med förhandlingsrollen. Under studierna tycker jag, i efterhand, att rättegångsspelet var nära hur det är att ha process på riktigt, trots att man sällan tar det på samma allvar som en verklig process, kanske blir överrational och prioriterar vad som lär komma på tentamen.

Det vore absolut positivt om man kunde få in fler praktiska inslag i utbildningen. Många jurister får arbeta med muntlig framställning på ett eller annat sätt – som doktorand att försvara sin avhandling, som akademiker att föreläsa, som domare att hålla ordning i rättssalen, som ombud att föra en parts talan. Därför är det verkligen värt att ta tillfället i akt att engagera sig i rättegångsspelet. Att hålla sin sakframställning och plädering, att kort förklara för domarna varför de ska döma till ens favör, är ju inte bara juridik utan också retorik och psykologi.

Hur mycket av grundkursen i processrätt får man nytta av i praktiken?

Det finns vissa klassiska frågor som är väldigt teoretiska men som förekommer i det praktiska rättslivet. Se exempelvis på litispendens, res judicata och frågan om vad som är en tillåten fastställesetalan. Man behöver ha med sig den teoretiska kunskapen för att formulera ett giltigt fastställelseyrkande, eller för att argumentera för att motpartens yrkande bör avvisas på grund av att det

är ogiltigt.

För andra frågor kan det vara viktigt att känna till den teoretiska bakgrunden även om det sedan är en helt annan sak att bemöta dem i praktiken. Jag tänker framför allt på bevisrätten. I tvister är bevisfrågor oftast de viktigaste, där det gäller dels att förstå vilket beviskrav som ska uppfyllas (styrkt, sannolikt, etc.), dels vem som bär bevisbördan. Angående det sistnämnda har det traditionellt möjligen funnits en slags huvudregel som inneburit att den som påstår något bär bördan, men så enkelt är det inte sedan HD luckrat upp regeln (se exempelvis NJA 2014 s. 364 om bevisbördan för att ett mottaget belopp har utgjort en gäva vilar på mottagaren, red anmärk.).

Av alla områden på affärsjuridisk byrå kanske tvistlösning ligger närmast studierna. Arbetssättet påminner om att utreda en rättsfråga för en PM, med undantag för bevisfrågorna när man ska utreda ett händelseförlopp. Den osäkerhet som existerar i verkligheten, alla frågetecken kring vad som faktiskt har hänt, går inte riktigt att lära sig att hantera under juristutbildningen.

Vad känner du i efterhand att du saknade under studietiden?

Nu må detta vara en riktig klyscha, men det är sant att jurister generellt skriver för akademiskt. I tvister bör inte ombuden skriva rättegångsinlagor som är

Jakob Andersson, biträdande jurist på Setterwalls.

akademiska uppsatser med meningar som är fyra rader långa. Det finns ett stort värde i att presentera information på ett kortfattat sätt, och det tycker jag inte berördes under studierna. Så större fokus på en rapp och kortfattad skriftlig framställning!

TEXT Simon Napoléon Tell

FOTO Setterwalls

Kimiya Shams – från Stockholm till Paris och New York

KIMIYA SHAMS är jurist med examen från Stockholms universitet. Här berättar hon om sin resa från Stockholm till Paris och New York, där hon är verksam idag. Genom det ger hon svar på om en svensk juristexamen verkligen begränsar dig till Sverige – och vad du kan göra för att komma utomlands.

Hur ser din resa till juristexamen ut?

Jag är född och uppvuxen i Karlstad. I gymnasiet läste jag en specialkurs om media och juridik och insåg att jag verkligen var intresserad av immaterialrätt. Efter gymnasiet valde jag mellan juridik och journalistik.

Det blev juridik. Jag kom in på Stockholms universitet hösten 2006. Immaterialrätten (dåvarande Civilrätt 3) var endast en femveckorskurs men intresserade mig enormt. Jag visste att jag ville lära mig mer om immaterialrätt och främst internationell immaterialrätt, så jag sökte till Harvard University Extension School där jag blev antagen. Sommaren 2010 flyttade jag därför till Boston och läste Intellectual Property Law.

Efter det fick jag praktikplats i Los Angeles. Jag var där sex månader och ägnade mig åt processrätt, immaterialrätt och entertainment law på en liten advokatbyrå. Det var mycket administrativt arbete som främst bestod av att ansöka om varumärkesregistreringar, skriva cease and desist-letters och förbereda stämningar och vittnesmål för olika processer samt skriva rekommendationer i diverse mål.

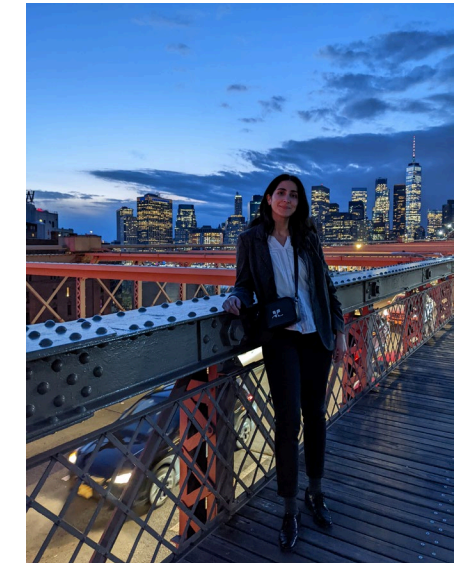
Jag flyttade tillbaka till Sverige i början av 2011 där jag skrev klart min examensuppsats som fokuserade på komparativ varumärkesrätt mellan USA och

Europa och med ett specifikt fokus på temat ”dilution”. Jag slutförde sedan juristutbildningen 2012.

Vad gjorde du efter juristexamen?

Efter min jur.kand. arbetade jag på Gärde Wesslau och blev därefter rekryterad till Oriflame som bolagsjurist. Tiden på Oriflame var fantastisk. Där jobbade jag nära strategigruppen, med marknadsföringsgruppen och väldigt mycket med säljgruppen. Som bolagsjurist gällde det att sadla om i tänket och bli mer ”business-oriented” samt att lära sig att göra avvägningar och riskanalyser vid varje situation.

Av personliga skäl bestämde jag mig för att ta steget att flytta utomlands igen. Jag flyttade till Paris i slutet av 2012; jag hade innan flytten sökt alla jobb jag kunde hitta och som motsvarade mina erfarenheter och specialiteter. Efter sju olika jobbintervjuer där jag inte kunde ett ord franska, fick jag två erbjudanden och jag tackade ja till en tjänst som junior trainee hos en av de största franska advokatbyråerna. Jag anslöt mig till deras IP & IT och Litigation-avdelning (tvistelösning inom immaterialrätt och IT-rätt) och fick bistå i uppdrag med utländska klienter som behövde rådgivning på engelska. Samtidigt läste jag kvällskurser i franska,

Kimiya Shams i New York.

två gånger i veckan. Mina arbetsveckor varvades med kvällskurser i franska samt en metroresa tillbaka till jobbet där jag fortsatte jobba till sent in på småtimmarna.

Under min traineeship ville byrån skicka mig på secondment till ett amerikanskt företag som behövde en jurist i Paris. Så jag var på deras kontor under en månad. Företaget bad sedan om att ha mig kvar. Det kändes som att allt föll på plats! Jag blev jurist hos dem, ett stort amerikanskt företag, och stannade där i strax över två år.

Vad gjorde du sedan i USA?

Ända sedan hemkomsten från Los Angeles visste jag att jag ville tillbaka till USA och gärna avlägga en Master of Laws (LL.M.) där, så jag sparade utfall att jag blev antagen och behövde betala avgifterna. Jag sökte hos flera universitet, blev till sist antagen och tackade ja

På Cederquist är jämvikt avgörande för att både kunna hålla hög kvalitet i vår leverans och samtidigt ha en varm företagskultur där vi kan skratta tillsammans. Expertis och noggrannhet är grundläggande för oss, men det är lika viktigt att vi trivs i våra team.

Vi tror på att ha en personlig stämning i relationen till både kollegor och kunder och våra arbetsgrupper rankas ständigt bland Sveriges främsta. Det ser vi som ett bevis på att en bra stämning inte bara ger ett roligare arbetsliv, utan också leder till bättre resultat.

Bli vår nya kollega - ansök på: karriär.cederquist.se

CEDERQUIST

till Stanford Law School, dit jag flyttade augusti 2015.

Vid Stanford tog jag en LL.M. inom Law, Science and Technology. Vi var totalt 70 LL.M.-studenter. Jag spenderade ett år på Stanford University som ligger alldeles mitt i bubblan som är Silicon Valley. Man var i mitten av all utveckling, vilket motiverade studenterna och gav oss direkt tillgång till techföretagen samt alla nya innovationer. Min LL.M. på Stanford Law School var fantastisk och jag nätverkade och jobbade på olika projekt i och utanför skolan. Jag var involverad i pro bono-arbete och var väldigt aktiv i föreningar och juridiska tidskrifter. Jag blev klar med min LL.M. i juni 2016.

Hur ledde det dig till där du är idag?

Efter min LL.M. flyttade jag tillbaka till Paris och blev anställd av ett franskt företag som heter Devialet. Det är specialiserat inom högtalare och ljudförstärkare och med över 170 patent har det prisats som en av världens mest lovande audioföretag. Devialet började som en start-up, sedan tog vi i november 2016 in 100 miljoner euro i riskkapital. Några av våra investerare är Jay Z, Bernard Arnault, Andy Rubin och Foxconn. Oerhört mycket innovation, teknologi och immaterialrätt är inblandat. Just år 2017 var det otroligt mycket att göra, vi hade som sagt fått in 100 miljoner euro i kapital, och jag utformade avtalsmallar och skapade en strategi för olika immaterialrättsliga projekt. Nu har jag varit anställd i fem år, men har precis fått flytta till deras filial i New York.

Här är jag ansvarig för företagets juristavdelning, samt jobbar mer generellt med operationella frågor som berör filialen. Jag skriver även om immaterialrätt, och speciellt om allt som har att göra med förfalskningar och hur man kan använda ny teknologi för att stoppa kopior. Jag talar även om immaterialrätt vid olika konferenser i Europa och i

USA och har, helt enkelt, en nördig besatthet av varumärkesrätt och anti-förfalskningslösningar. Jag har exempelvis arbetat med ett projekt som berör en plattform som har en teknologi för att verifiera produkter sålda på hemsidor, sociala medier och internetmarknadsplatser. Kopior och förfalskningar flaggas av teknologin och ger immaterialrättshavare rätten att begära radering av kopior.

Hur internationell är en juristexamen egentligen?

Juristprogrammet i grunden är inte särskilt internationellt. Det internationella perspektivet kan komma i slutet av studierna, till exempel beroende på vilket ämne man väljer för sitt examensarbete samt ens specialkurser. Själv skrev jag en komparativ studie mellan svensk och amerikansk immaterialrätt. Men man bör notera att den grund man får är väldigt god. Sedan är det helt enkelt upp till studenten att utveckla sig.

Om man ser till arbetsplatser är de främsta troligen advokatbyråer och företag. Aptiten för utländska jurister har blivit mycket större. När jag kom tillbaka till Paris efter mina studier på Stanford Law School upplevde jag att atmosfären var helt ny. Rekryterarna var yngre och hade ibland själva arbetat eller studerat utomlands, så de förstod min bakgrund bättre och var generellt mer öppna för utländska arbetssökande, framför allt de som talar flytande engelska.

Marknaden i Frankrike har internationaliserats anmärkningsvärt. Innan var det nästan omöjligt att leva och arbeta i Frankrike utan att kunna franska, men det har förändrats. Det har blivit enklare och det lär bli det ännu mer, i synnerhet inom tech-sektorn där företagsspråket tenderar att vara engelska.

Världen har förändrats. Folk inser hur positivt det är att ha anställda som talar andra språk, har andra bakgrunder och andra arbetssätt. Vi svenskar har en horisontell hierarki medan

fransmännen har en mer vertikal hierarki med tydligare uppdelningar. Jag tror att byråer och företag i Frankrike skulle kunna utvecklas mer med internationella jurister som har andra arbetssätt och kulturer.

Är det viktigt var examen togs?

Nej, det behöver inte vara viktigt. Åtminstone skiljer sig inte affärsjuridiken nämnvärt, för man ägnar sig åt samma typer av transaktioner oavsett land. Exempelvis kommersiell avtalsrätt handlar om att skriva avtal, inte om att tillämpa lagar. Även om jag inte har studerat i Frankrike så har jag kunnat arbeta med immaterialrätt och avtalsrätt.

Vad är för- och nackdelar med en utländsk examen?

Det finns inga riktiga nackdelar. En svensk juristexamen är bland det bästa man kan ha; vi har det stora privilegiet att få studera gratis i Sverige och det ska inte underskattas. En svensk juristexamen hämmar inte ens möjligheter att flytta och jobba utomlands, utan är en språngbräda till så mycket mer! Min svenska juristexamen har gett mig fantastiska möjligheter, från en karriär i Paris till en LL.M. från Stanford Law School.

Hur skulle du säga att det svenska juristprogrammet sticker ut?

Juristprogrammet är väldigt domarinriktat. I USA handlar det i större utsträckning om att få in ett affärssinne i sitt arbete – att använda ett business mindset när man löser problem. Det uppmuntrar nog jurister till att bli mer kreativa.

I Frankrike är juriststudenter mer förankrade i lagen (se till exempel hela kodifikationen av civilrätten, Code civil). Föreläsarna talar mycket mer och ger nästan order. Det skiljer sig en hel del från den dialog som man får föra med professorerna i USA.

Kimiya Shams

Hur viktigt är flerspråkighet?

Vi i Sverige har fördelen av att kunna tala engelska så pass bra. Man kan inte arbeta utomlands utan engelskan. Men om jag är i ett land och verkligen vill bosätta mig där, då känner jag att jag vill lära mig språket, därför började jag studera franska redan från första veckan efter flytten till Paris.

Berätta om Advokatsamfundets utlandsavdelning.

Det är en grupp på LinkedIn som fungerar som ett nätverk för svenska jurister utomlands. Vi kan dela med oss av våra erfarenheter och knyta kontakter, så till exempel om man söker jurist i ett annat land kan vi ge tips. Många jurister undrar hur de kan ta sig utomlands och där kan vi ge råd och berätta om våra egna resor.

Så hur gör man för att verka i utlandet med en svensk juristexamen?

Om du får chansen att ta dig utomlands under juristprogrammet, så gör det. Vi jurister behöver anamma internationellt arbete, för juridiken är betydligt mer gränsöverskridande än för 15 år sedan. Juridiken kan framstå nationell men mycket av det vi gör i Sverige och det vi baserar våra regler och lagar på är EU-direktiv och internationella konventioner. Juridiken är allt mer global och därför bör framtidens jurister anpassa sig och våga ta steget ut i världen!

Försök hitta vad som intresserar dig och sök ut det. Mina bästa tips är att välja specialkurser och examensarbete strategiskt och att antingen åka iväg på ett Erasmusutbyte eller att söka på egen hand. Om du inte hittar ett utländskt lärosäte som passar dina intressen och dina mål i ett utbytesprogram så sök själv, detsamma gäller praktik. Om du inte hittar en praktikplats på en svensk byrå eller på en organisation i Sverige, sök utomlands. Se hemsidor som Legal500 eller Chambers & Partners där de rankar advokatbyråer efter verksamhetsområde i varje land. Ta kontakt med utländska advokater och presentera dig själv, berätta vad du gör och vad du vill göra. Folk är nyfikna på unga och nya jurister som för med sig nya synsätt. Man kan också givetvis läsa en LL.M. som oftast är det mest givna valet om man vill stanna i ett specifikt land. Det viktigaste är dock att våga ta chansen, att våga fråga och att våga ansöka.

TEXT Simon Napoléon Tell

FOTO Privat

Komparativ studie om studierna – USA och Sverige

JAG måste erkänna att det känns konstigt att skriva på svenska igen. Efter fyra år i USA kommer de svenska orden inte lika lätt och hjärnan känns lite kluven, men jag är glad att få dyka ner i min kreativa sida igen. Att studera journalistik och retorik på college var som att en helt ny värld öppnades för mig. Tiden var väldigt lärorik och upplevelserna flödade ur mig med hjälp av papper och penna. Dock varar inte allt för alltid, vilket kan vara lite skrämmande, men det är ingenting fel med en ny start. Det är helt enkelt dags att tänka om och skapa plats för nya erfarenheter! Juridiken är tuff och som en 2:a-terminare känns det fortfarande som att jag guppar ute på djupt vatten. På Montana State University, likt alla vanliga universitet i USA, var jag van vid fem eller fler parallella kurser som sträckte sig över hela terminen, med finals i alla kurser sista veckan. Samtidigt som det var en smidig övergång från ett svenskt gymnasium, så var det tufft i och med ett högre tempo och mer djupgående ämnen. Det ”kept me on my toes.” Här hemma behöver jag nu anpassa mig till en annan takt och jag diskuterar ofta med mig själv vilken jag föredrar och vilken som känns mer effektiv. Såklart är det inte heller bara studietakten som är anorlunda, utan även kurserna, lärarna, studentlivet och samhället i allmänhet. Jag har ofta undrat hur det hade varit att studera juridik i USA i stället. Hur är studentlivet? Är betygsstressen lika hög som här? Och vad är egentligen chanserna att få jobb efter att man har tagit examen? Så nu har jag tagit hjälp av en amerikanskt juridikstuderande vän för

att ta reda på vilket land som är bättre. Sverige såklart?

Generellt verkar det som om USA:s upplägg liknar vårt. Självklart beror det på den specifika kursen, men en amerikansk kurs består oftast av föreläsningar varje vecka samt rör sig mycket om att läsa kurslitteratur och rättsfall inför seminarier, där man bör vara redo att diskutera, argumentera och resonera utfall. Min vän beskrev det som ”read, go to class, review, repeat” vilket låter mycket bekant. Han fortsätter med att säga att inga läxor utdelas utöver detta och att betyget till 99% utgörs av en tentamen i slutet av terminen som täcker hela kursens innehåll. Plötsligt känner jag mig väldigt tacksam att vi här hemma kan samla på oss ett antal poäng innan tentan genom att skriva PM och dyka upp på avtalsförhandlingsspel etc, men det ökar ju såklart också vår arbetsbelastning under kurserna.

Någonting annat som ökar vår arbetsbörda, föga förvånande, verkar vara vår betygshets på juristprogrammet. Även om amerikaner betygsätts på en kurva, vilket enligt min vän kan vara en aning irriterande ibland, så säger han dock att majoriteten av studenter är mycket stöttande och hjälpsamma. Här på SU har jag däremot fått höra en del skräckhistorier om studenter som river ut sidor ur biblioteksböcker eller vägrar att dela med sig av information under grupparbeten. Även om jag själv inte har varit med om något så brutalt ännu, känner jag definitivt av prestationsångest nästan varje dag i klassrummen. Det finns alltid den där ena smarta personen som ställer tusen frågor och till och med får läraren att tveka med sina svar.

Det finns alltid den där stöddiga personen som går runt och skryter om sina AB:n och ser ner på någon som endast fick godkänt. Summa summarum blir man lite nervös att jobbet som man vill ha i framtiden faktiskt kan gå upp i rök om man får mindre än perfekta betyg.

På tal om jobb så är ju juristprogrammet, trots hetsen, väldigt brett och ger oss goda förutsättningar att hitta arbete efter examen. Man kanske inte hamnar på just det ting man hoppades på, men det råder ju ingen brist på juristjobb runtom i Sverige eller inom EU. Så är det även i USA. Min väns skola har en employment rate över 90 % och i princip alla hittar någonting efter examen. Dock om man vill jobba på en av de mer prestigefulla byråerna eller som t.ex. domare så ökar givetvis konkurrensen, men jobbsäkerheten i allmänhet är högre än i andra yrken – vilket är en stor anledning till att amerikaner, och även jag, sökte just denna utbildning.

Så, man kan ju undra varför jag valde att komma hem efter att jag hade bott i USA så länge i stället för att förlänga min studietid där med juridik. Jag trivdes och som det låter så hade studierna varit liknande även där. En stor anledning var självklart kostnaderna för universitetsstudierna. Innan levde jag gott på ett tennis-scholarship, så tanken på att betala 200 000 kronor per termin kändes inte speciellt lockande. Utöver detta var jag också osäker på jobbmöjligheter som jurist i Sverige efter en examen i USA – diplomerna och kurserna stämmer trots allt inte riktigt överens. Men mest av allt så saknade jag Stockholm. Jag ville bygga upp en grund här hemma och skapa nya kontakter, vilket

jag känner att jag verkligen har börjat göra nu. I USA kände jag mig alltid lite som en ”bystander” eftersom jag inte riktigt visste var jag skulle hamna efter examen, men här hemma kan jag äntligen engagera mig ordentligt. Redan första terminen på SU gick jag med i Juridiska Föreningens klubbmästeri och för några veckor sedan blev jag även invald till min första post i föreningens styrelse. Jag har förstått att samhörigheten på min väns universitet också är väldigt bra och att han ofta stöter på sina 300 klasskamrater runtom i staden. Det finns även en så kallad ”Student Bar Association” som man kan bli medlem i, som fungerar som en bro mellan universitetet och studenterna. Emellertid har de inte samma kontakt med andra utbildningar och föreningar då de studerar mer separat.

Jag måste ändå säga att oavsett om jag hade hamnat här hemma eller i USA så hade jag säkert trivts och utvecklats. Det finns fördelar och nackdelar med båda utbildningssystemen, men allt som allt verkar processen vara liknande. Någon gång kommer jag säkert att åka tillbaka – kanske för att jobba, studera mer, eller helt enkelt besöka mina vänner – men för tillfället är jag väldigt lycklig med de svenska rättsfallen och i min kungsblåa overall.

TEXT Enni Zander

BILD Privat

Enni Zander vid Montana State University.

Studera utomlands – just do it!

Funderar du på att ansöka om utbytesstudier? Axel Strandborg berättar om sin tid som utbytesstudent i Amsterdam och hur han idag har nytta av den erfarenheten i sitt arbete som biträdande jurist på Advokatfirman Lindahl.

NÄR du studerar på juristprogrammet kommer du förr eller senare ställas inför frågan om du borde ansöka om utbytesstudier. Jag får erkänna att jag till en början ställde mig tveksam till att studera utomlands överhuvudtaget. Jag hade ett studenterum och ett sammanhang som jag trivdes i och det tog emot att ordna med andrahandsuthyrning och att ”börja om” med att lära känna nya kursare på ett nytt universitet och i ett nytt land. Att utmana sig själv och att växa som person är dock sällan bekvämt. Detta insåg jag i sista stund och fick en reservplats för att studera bland annat EU-rätt under en vårtermin på Universiteit van Amsterdam.

Det första som slog mig när jag anlände till Amsterdam var hur enkelt det var att skaffa nya vänner bland de andra utbytesstudenterna. Vi satt alla i samma båt och letade efter någon att tillbringa tiden tillsammans med. Det gick också förvånansvärt snabbt att komma in i engelskan. Så fort jag hade lärt mig de sociala uttrycken och de vanligaste nyckelorden i det som brukar kallas Legal English kändes det inte alls så stelt eller konstlat som det kunde göra på engelskalektionerna i gymnasiet eller grundskolan.

Trots tidvis utmanande studier ser jag tillbaka på terminen i Amsterdam som en av de absolut roligaste perioder-

na i mitt liv och något som jag fortfarande har glädje av. Tack vare utbytet känner jag idag en belgisk åklagare, en australiensisk tecknare, en italiensk affärsadvokat, en holländsk smyckessmed och flera andra som nu bor i världens alla hörn. Om jag ser till min roll som biträdande jurist på Lindahl är det nog främst engelskan som jag har nytta av på en mer eller mindre daglig basis.

Jag började på Lindahl drygt ett år efter att jag kom hem från mitt utbyte, och har sedan dess främst arbetat med företagsförvärv och aktiemarknadsrätt. En stor del av de handlingar vi tar fram och de möten vi deltar i är på engelska. Till detta kommer att Lindahl samarbetar med andra affärsjuridiska advokatbyråer runt om i världen, inte minst genom vår position som exklusiv svensk medlem i det internationella nätverket TerraLex, som består av fler än 150 fristående advokatbyråer. Mot den bakgrunden får Lindahls biträdande jurister regelbunden utveckling och

utbildning i Legal English. För egen del är det lätt att se att utbytesterminen i Amsterdam faktiskt har underlättat mitt dagliga arbete på Lindahl, både i kontakter med utländska parter och vid formuleringen av avtal och andra dokument.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att beslutet att studera utomlands är bland de bästa jag fattat och något som har hjälpt mig i min roll som biträdande jurist på Lindahl. Jag tror också att det kan ha hjälpt mig att sticka ut i rekryteringsprocessen när jag sökte mig till Lindahl (även om det såklart finns många andra sätt att utmärka sig på). Så

Axel Strandborg

min uppmaning till alla juriststudenter som funderar på att studera utomlands är därför denna: Ta chansen. Just do it! Du kommer inte att ångra dig.

TEXT Axel Strandborg (Lindahl)

FOTO Madeleine Johansson

HANNES SNELLMAN: Utlandserfarenhet är värdefullt

Jonas Sjöberg

FÖR en nordisk advokatbyrå som Hannes Snellman är det viktigt att upprätthålla ett starkt nätverk med kontakter hos advokatbyråer runt hela världen. Eftersom det görs många affärer mellan Sverige och den anglosaxiska världen blir relationerna med advokatbyråer i London och New York särskilt viktiga.

Jonas Sjöberg som är Senior Associate i Hannes Snellmans grupp för Private M&A kom nyss tillbaka från New York efter att ha tillbringat nio månader i M&A-gruppen hos Skadden, Arps, Slate, Meagher & Flom LLP. Utöver att

bygga och förädla nätverk var syftet med vistelsen att lära sig mer om amerikansk M&A och hur amerikanska klienter, banker och advokatbyråer arbetar i praktiken. Precis som internationella kontakter är viktiga för Hannes Snellman är det även viktigt för amerikanska advokatbyråer att ha ett globalt nätverk som de kan kontakta när deras klienter behöver hjälp i en jurisdiktion i vilken de själva inte har närvaro.

Jonas beskriver tiden i New York som både mycket spännande och utmanande.

– Jag var i New York som en av två europeer och vi blev båda fullt integrerade i M&A-gruppen. Efter att ha genomgått två dagars utbildning i firmans system fick jag ett samtal från en delägare som sade: ”You are in the SPAC* Squad now. Have you done any SPAC deals before?”. Svaret på den frågan var nej men det var bara att läsa på. Som svensk M&A-jurist var att hamna i Skaddens SPAC Squad ungefär så exotiskt det bara kunde bli. Under min tid i New York var det primärt de-SPACs jag arbetade med.

I korthet har vägen till den publika marknaden varit enklare för bolag som väljer att gå publikt via de-SPAC istället för genom en traditionell börsintroduktion. Ett bolag som går publikt via de-SPAC kan dessutom använda sig av framåtblickande finansiell information i sitt marknadsföringsmaterial. Under den s.k. SPAC-boomen 2019–2021 såg man många tillväxtbolag som använde sig av aggressiva projektioner som de sedan aldrig uppnådde. Det här har fått the U.S. Securities and Exchange Commission att agera och i våras presente-

rades förslag om striktare regler för de-SPACs. Marknaden reagerade kraftigt och vissa investmentbanker slutade helt arbeta med SPACs. Detta gjorde givetvis även arbetet på den legala sidan mer utmanande.

Jonas beskriver vidare den amerikanska arbetsmiljön som en kombination av varenda film och serie om Wall Street som existerar. Det är till exempel mycket sportlingo och uttryck som tee up a draft, let’s punt on this, quarterbacking the deal och knock it out of the ball park som används frekvent.

För att helt testa på livsstilen som New York M&A Lawyer berättar Jonas att han (med en rejäl dos självdistans) tog inspiration från det finansiella meme-kontot ”Litquidity” för att hitta restauranger och helgresemål. Ett av dessa ställen var Surf Lodge ute i Montauk där han tyvärr missade ett DJ-uppträdande från David Solomon (VD på Goldman Sachs) med endast en dag. I övrigt rekommenderar Jonas att i New York ta sig bortom de traditionella turistattraktionerna och exempelvis ta metron till Yankee Stadium uppe i Bronx och kolla baseboll. Han rekommenderar starkt alla som har möjligheten att både studera och arbeta utomlands.

TEXT Jonas Sjöberg

(Hannes Snellman)

FOTO Henrik Bengtsson

Nya perspektiv

Roschier erbjuder varje år medarbetare möjligheten att åka på secondment och två av dem som har varit iväg, Tilda och Louise, vittnar om nyttiga erfarenheter, nya perspektiv och ett utökat nätverk.

ROSCHIER är en ledande advokatbyrå i Norden med över 500 anställda, fördelade över kontoren i Stockholm och Helsingfors. Varje år inleder över 100 studenter och nyutexaminerade jurister sin karriär på byrån. Steget från universitet till arbetslivet, från teori till praktik, kan vara stort och Roschiers målsättning är att erbjuda alla medarbetare en bra start på karriären men också en stark plattform för en fortsatt karriär.

Personlig och professionell utveckling

Roschier erbjuder olika möjligheter till fortbildning, och alla medarbetare får bland annat ta del av byråns omfattande utbildningsprogram, Roschier University. En annan möjlighet för både professionell och personlig utveckling är att åka på ett utbyte, ett så kallat secondment, under en tidsbestämd period. Secondment kan ske till byråns kontor i Helsingfors, en internationell vänbyrå eller till ett klientföretag. Att under en period arbeta i en ny miljö, med nya kollegor och kanske också i ett annat land, ger naturligt nya perspektiv och nya insikter som är en tillgång både för individen och företaget.

Tilda Rosengren och Louise Ekdahl arbetar som jurister på Roschier i Stockholm och båda två har varit på secondment. Under 2017 åkte Tilda till London under fyra månader för att arbeta

på advokatbyrån Freshfields Bruckhaus Deringer.

– Jag har jobbat på Roschier sen jag var 19 år så för mig var det nyttigt att få komma i väg, byta miljö och få nya intryck, säger Tilda, som inledde sin karriär på Roschier redan under termin 2 på juristprogrammet då hon började arbeta som trainee.

– Freshfields är en ledande global byrå och på Londonkontoret arbetar flera tusen jurister – omställningen med en helt ny arbetsmiljö och -kultur var stor men väldigt spännande. Under min tid i London fick jag dessutom chansen att arbeta med en annan typ av ärenden än vad jag hade gjort på Roschier, vilket bidrog till att jag breddade min erfarenhet och expertis ytterligare. Utöver det faktiska arbetet fick jag också ta del av Freshfields omfattande utbildningsprogram och olika sociala aktiviteter. En extra bonus var att varje helg kändes som en weekend-resa i London.

Medan Tilda åkte till London stannade Louise kvar i Stockholm. Louises secondment gick till Samsung, en av Roschiers klienter, där hon arbetade under sex månader.

– Jag hade arbetat på Roschier i sex månader när jag i november förra året fick möjlighet att åka på ett utbyte till Samsung, berättar Louise. Arbetsuppgifterna var liknande de jag har på Roschier så den största skillnaden för mig var den nya miljön som präglas av innovation och att få arbeta på "andra sidan". Att arbeta för en klient har gett mig en större förståelse för vad klienter efterfrågar och vad de uppskattar när de beställer juridiska tjänster.

En erfarenhet för framtiden

Ett secondment varar en begränsad tid men ger erfarenheter som sträcker sig långt framöver. Både Tilda och Louise är också överens om att deras secondment har bidragit till att de har blivit bättre i sin

Tilda Rosengren (v.), Senior Associate

Arbetar med Public M&A, Equity Capital Markets och bolagsrättslig rådgivning
Secondment: Freshfields Bruckhaus Deringer i London under 4 månader

Louise Ekdahl (h), Associate

Arbetar med: Immaterialrätt, data och teknologi
Secondment: Samsung Electronics under 6 månader

juristroll och att de har utökat sitt nätverk.

Det har gått några år sedan Tilda var i London hos Freshfields men intrycken är bestående.

– Jag kom tillbaka till Roschier med mer självförtroende, nya kontakter och utvecklad engelska.

Louise har nyligen kommit tillbaka från sitt secondment och säger;

– Min tid på Samsung har gett mig en bättre förståelse för klientens perspektiv och deras vardag, och jag har blivit tryggare i min rådgivarroll. Jag har också fått ett fantastiskt fint nätverk med nya kontakter – och vänner – vilket jag tar med mig under resten av livet, säger Louise.

Att åka på secondment ger nya perspektiv, men bidrar också till ny kunskap – och nya vänner.

TEXT Tilda Rosengren, Louise Ekdahl (Roschier)

FOTO Per Lönnroth (Roschier)

Nominerad till Årets Jurist 2022

Möt Karin Roberts: framgångsrik jurist på Delphi inom konkurrensrätt, uppskattad kollega och jonglerande fy-rabarnsmamma. Hon blev nominerad av Dagens Juridiks läsare till den prestigefyllda utmärkelsen Årets Jurist 2022 – bland annat för att hon har lyckats få fokus på viktiga mångfaldsfrågor i branschen och hennes brinnande intresse för Corporate Social Responsibility (CSR).

Karin Roberts

Vad roligt att du blev nominerad! Hur kändes det?

Jag blev oerhört rörd över nomineringen. Jag är glad att de mångfalds- och CSR-relaterade frågor som jag driver och lägger energi på uppmärksammas. Det betyder att det är många som tycker att detta är viktiga frågor.

Ditt engagemang för CSR-frågor är inspirerande. Var kommer ditt starka intresse ifrån?

Jag vill vara en röst för barn och ungdomar som riskerar att möta motgångar. Men också för de personer som det inte är lika självklart för att satsa på sina egna drömmar. Att öka mångfalden inom näringslivet är även något jag tycker är oerhört viktigt. Jag finner glädje i att kombinera dessa två värderingar.

Jag har själv inte erfarenhet av utanförskap men har alltid haft oerhört ont av att se andra utsättas för det, oavsett form. Jag antar att jag har en god portion empati och patos som fungerar som min kompass. Det räcker inte att behandla alla lika, jag tror att vi i många situationer behöver sträcka ut en hand till de som är i behov av hjälp.

Vilka typer av CSR-relaterade arbeten är Delphi involverade i?

Delphi är samarbetspartners och aktivt engagerade i framför allt två nätverk.

Tillsammans med NU: Nolla utanförskapet och FIRST har vi under fem års tid anordnat uppskattade läxverkstäder, casekvällar och företagsbesök. Målet för dessa organisationer är att i slutändan matcha talanger med möjligheter och skapa nya karriärvägar för ungdomar med erfarenheter och bakgrunder som är underrepresenterade i näringslivets ledarskikt.

Under juletid de senaste tre åren har vi även engagerat oss i Stadsmissionen och Giving People vars uppdrag har varit att hjälpa utsatta kvinnor och barn samt ensamstående föräldrar som lever i social- och ekonomisk utsatthet.

Tror du att fler advokatbyråer framåt kommer behöva ha CSR-frågor på agendan?

Min uppfattning är att det kommer att vara en konkurrensfördel för de advokatbyråer som engagerar sig i mångfaldsfrågor och att advokatbyråer kommer att vilja ha det på sin agenda. Jag är övertygad om att det inte bara blir en mer dynamisk stämning på jobbet utan att vi även kan erbjuda våra klienter bättre tjänster med en bredare erfarenhetsbas bland oss kollegor.

Kan du ge några konkreta tips till den som vill engagera sig i liknande frågor?

Lägg engagemanget på rätt nivå och

gör det som du och/eller dina kollegor får energi av. Hitta en organisation som arbetar med frågor som på något sätt är relaterade till ert företags verksamhet eller välj utifrån personligt intresse.

Det krävs en större ansträngning för de företag som vill engagera sig på annat sätt än att "bara ge pengar". På Delphi har vi hittat samarbetspartners för såväl CSR- som mångfaldsfrågor men det krävs lite efterforskning och att någon på arbetsplatsen vill driva arbetet framåt. Det bästa med Delphi är allas engagemang, det gör CSR-arbetet enormt mycket roligare!

Vill du veta mer om Delphi och deras CSR-arbete? Besök delphi.se för mer information.

TEXT Delphi

FOTO Satu Knappe

Doktorera i rättsvetenskap?

Har du någon gång drömt om eller funderat på att fortsätta med studierna efter juristexamen? Att specialisera sig i ett ämne och bli expert inom ett område kan kanske verka lockande för den som vill forska eller spetsa till sin profil. För en karriär inom akademien är det förstås obligatoriskt. Men ger en doktorsexamen några fördelar jämfört med en juristexamen utanför den akademiska världen?

En längre utbildning är inte alltid ekonomiskt fördelaktig

Akavia som är ett fackförbund för akademiker (före detta Jusek) har tidigare undersökt utbildningars lönsamhet för akademikern och 2016 kom en rapport: Minus med master. Rapporten visar att det inte lönar sig ekonomiskt att välja en längre utbildning.

När det gäller lönepåslaget för jurister, visar rapporten att en utbildning om 180–239 högskolepoäng jämfört med utbildning på högst 179 hp – det vill säga kortare än en normal kandidatexamen på högskola – ger ett lönepåslag om 3,2 procent. Att utbilda sig upp till endast en kandidatexamen i juridik lönar sig alltså mycket lite. Att utbilda sig till en nivå om 240–299 hp ger ett genomsnittligt lönepåslag om 14,3 % jämfört med en utbildning kortare än 179 poäng. Slutligen, en utbildning om över 300 poäng ger en ökad lön om i genomsnitt 12,4 % jämfört med löner hos dem med den kortaste utbildningen.

För jurister, vars utbildning för juristexamen (före detta jur.kand.) består av 270 högskolepoäng, lönar det sig alltså inte att studera mer än 299 poäng sett till bruttolivslönen eller nettolivslö-

nen, förutom för kvinnor (med bruttolivslönen menas en summering av alla genomsnittslöner från den förväntade åldern då man tar examen till 65 års ålder. Nettolivslönen består av bruttolivslönen minus alla studierelaterade kostnader som uppstår, såsom studielån och intäktsförluster). Kvinnor har en något högre bruttolivslön och nettolivslön med längre utbildning än 299 poäng än kvinnorna med högst 299 hp. Räknar man ihop nettonuvärdet, dvs ett nuvärde av nettolivslönen, lönar det sig dock enligt rapporten inte heller för kvinnor att studera längre tid än tio terminer.

Även om undersökningen som ligger till grund för rapporten inte har undersökt just frågan om doktorsutbildningar, kan slutsatsen dras att doktorsexamen ryms inom ramen för längre utbildning än tio terminer och kan bedömas efter det.

Karriär efter forskarutbildningen?

De allra flesta forskarutbildade inom rättsvetenskap arbetar, enligt statistik av Högskoleverket (Rapport 2012:29 R – Forskarutbildade på arbetsmarknaden) och Universitetskanslersämbetet (Forskarutbildade på en föränderlig arbets-

marknad - analys av forskarutbildade på svensk arbetsmarknad 2007–2018), inom universiteten eller offentlig sektor och inom den statliga förvaltningen. Få är anställda inom privat sektor och ännu färre är entreprenörer eller kombinerar anställning och företagande. Majoriteten av samtliga forskarutbildade arbetar inom utbildning på högskola/universitet (35%). Den näst största gruppen av dessa arbetar inom företagstjänster. De allra flesta (över 80 %) av alla doktors-examinerade totalt, arbetar inom chefsyrken eller yrken med krav på fördjupad högskolekompetens.

Är en doktorsexamen relevant för en arbetsgivare utanför akademien?

Vi har ställt frågan till några av de största affärsjuridiska byråernas HR-avdelningar. Vi fick svar från Kristina Ekelöw, HR Manager på Mannheimer Swartling:

– För en kunskapsintensiv organisation är en doktorsexamen på ett CV givetvis en intressant merit. Det gäller inte minst eftersom vi deltar i utbildningen vid flera lärosäten och har nära samarbete med dess juridiska fakultet. Av erfarenhet ser vi betydelsen av att våra associates lär sig, eller kommer med erfarenhet, från rollen som konsult och affärsjurist. Doktorsexamen är meriterande i kombination med övriga kriterier såsom betyg och arbetslivserfarenhet, intresse för affärsjuridik och fallenhet för rollen. Överlag är alla juridiska områden av intresse, men det kan variera över tid. Som tillägg kan nämnas att vi har, och har haft, medarbetare som arbetat hos oss något år för att

sedan vara tjänstlediga viss del för doktorandstudier och till viss del fortsätter arbeta hos oss parallellt.

Akavia menar att det finns fördelar med en doktorsexamen.

Ulrika Husmark, professionsanalytiker på Akavia:

– Huruvida en doktorsutbildning kan vara relevant för en arbetsgivare beror alldeles på om ämnet är intressant för den specifika tjänsten. Forskarutbildning är alltså jämförbart med annan arbetslivserfarenhet. Ska du arbeta med det du har forskat om är det såklart en stor fördel och kan användas som argument i en anställningsprocess.”

Akavias HR-chef:

– Vi har hittills inte fått in några ansökningar från kandidater med doktorsexamen i juridik. Men om vi skulle få en sökande med doktorsexamen i arbetsrätt så skulle vi se positivt på det och tycka att det vore väldigt intressant att personen har så djup kunskap i ämnet. Personlighet och lämplighet för en tjänst försöker vi bedöma vid anställningsintervjuer genom att ställa frågor om hur man tänker och agerar i olika situationer som är viktiga i arbetet.

Akavias förbundsjurist:

– Jag instämmer i ovanstående svar. I rollen som förbundsjurist är det dock inte bara djupa kunskaper inom arbets-

rätten som är viktiga utan också förmågan att tillämpa dessa i praktiken i arbetet med att ge råd och stöd till verksamheten (konsultativt arbetssätt) och att processa i domstol (processkompetens). Dessa kompetenser erhålls inte genom en forskarutbildning utan behöver inhämtas på annat sätt. Tingsmeritering är en merit som väger tyngre skulle jag säga. En annan sak är om man arbetar som jurist med en annan funktion i organisationen, exempelvis på avdelningen Politik och profession. Sacos tidigare chefsjurist Lena Maier Söderberg är disputerad inom arbetsrätt och arbetar idag som VD på LO TCO Rättsskydd.

För juristen med doktorsexamen som ska ut på arbetsmarknaden kan det vara angeläget att marknadsföra sig med dessa argument. Även om forskarutbildning inte är ett formellt krav för någon tjänst för jurister utanför akademien kan den nog vara en enorm tillgång för kandidaten och för den kommande arbetsgivaren. En forskarstudent blir ju mycket tränad i att tänka kritiskt och analytiskt, får vana av självständigt arbete, får en djupare förståelse av området och erfarenhet av att förmedla kunskap.

TEXT Cristina Blixing

ILLUSTRATION Shutterstock

Att doktorera i rättsvetenskap

■ Med doktorand avses den som blivit antagen till forskarutbildning för avläggande av juris doktors- eller licentiatexamen. Doktorsexamen är den högsta akademiska examen.

■ En anställning som doktorand motsvarar forskarutbildning på heltid i fyra år.

■ Det är Juridiska fakultetens forskningsutskott som beslutar om antagning. Urval görs med hänsyn till förmågan att tillgodogöra sig utbildning på forskarnivå. Underlag för bedömningen är t.ex. tidigare betyg, kvalitet på det självständiga arbetet, referenser, relevant erfarenhet, intervjuer och den sökandes skriftliga motivering för ansökan. Se mer på su.se/juridiska-institutionen

Intervju med Juridicums dekanus

Sedan augusti är vi juriststudenter tillbaka på universitetet, efter flera år av distansundervisning. Men hur ska det bli i framtiden? Kommer vi vara på campus varje dag eller kommer pandemins digitala inslag att behållas i någon mån? Tiemon Okojevoh tog ett Zoomsamtal med dekanus Jessica Van Der Sluijs för att höra om den saken och passade samtidigt på att höra hur Juridiska fakulteten ser på behovet av att framtidens jurister även besitter digital kompetens.

Jessika, vad är planen för framtiden gällande distansundervisning? Hur mycket kommer vi juriststudenter behöva vara på plats på campus framöver?

Det här är en fråga som kanske mest hanteras av prefekten och de enskilda lärarna. Men det är klart att även vi på Juridiska fakulteten har haft mycket diskussioner om detta. Vår inställning har väl varit att undervisningen huvudsakligen ska vara på campus. Universitetsstudier är så mycket mer än bara att få information. Mycket av studierna är ju det sociala; att man pluggar tillsammans, att man träffas, att man får diskutera och att man får interagera med andra. Det är en lika stor del av studierna som att förstå hur avtalslagen fungerar. Så utgångspunkten är därmed att undervisningen ska vara fysisk. Sen märkte vi dock under pandemin att det digitala fungerade förvånansvärt bra ur vissa aspekter och för vissa studentgrupper. Så vi har sagt det att bara för att pandemin är över så ska vi inte gå tillbaka helt och hållet till fysisk undervisning utan vi ska behålla de digitala moment där man gör bedömningen att de momenten blir bättre digitalt än fysiskt.

Utifrån hur schemana på olika kurser sett ut, är det väldigt olika. Vissa kurser har fortsatt väldigt mycket Zoomundervisning, andra ingen alls. Hur ser du på det?

Utbildningen hos oss fungerar väldigt mycket efter en bottom-up modell, det är inte jag eller prefekten som ska gå in och säga att det här momentet ska vara digitalt och det här fysiskt utan det är kursföreläsarna för varje kurs och lärarlagen själva som bestämmer det. Det är nog förklaringen till varför det ser olika ut. Det finns inget beslut uppifrån utan det här upp till varje kursföreläsare att avgöra helt enkelt.

Finns det inga riktlinjer alls?

Jo, riktlinjen är den att undervisningen huvudsakligen ska vara fysisk men om man har speciella pedagogiska skäl som fungerar bättre digitalt kan det vara motiverat att ha digital undervisning. Sen exakt vad det betyder överläter vi till lärarna att tolka och implementera. Alla kurser är olika och alla lärare är olika och dessutom ändras studenternas behov. Det kan vara mer motiverat att ha studenter på plats i början av utbildningen men mot slutet kanske det är

Jessika Van Der Sluijs

mer motiverat att få ett större deltagande i frivilliga moment som är digitala. Så exakt vad riktlinjen betyder på varje kurs får kursföreläsarna själva tolka.

När du säger att man kan anpassa med digital undervisning utifrån speciella skäl, menar du då att underlätta för vissa studentgrupper så som exempelvis studenter med funktionsnedsättning eller studenter som har barn?

Vi har nog mer tänkt oss pedagogiska behov i själva undervisningen. Men aspekten att underlätta för vissa studentgrupper genom digital undervisning finns absolut med i detta och är en möjlighet som varje kursföreläsare har.

Utifrån ditt perspektiv, vilka fördelar respektive nackdelar ser du med digital undervisning utifrån en aspekt av kvalitet i undervisningen?

Det är en svår fråga och jag tror vi behöver utvärdera det mer. Ett exempel på när jag tycker att undervisningen faktiskt fått bättre kvalitet under pandemin är att jag tycker att vi idag får ut

mycket mer av Athena och där vi nu kan använda Athena för andra pedagogiska moment och inte bara för information. Något som däremot delvis blivit sämre är om man ska ha seminarier där hela poängen är att få igång en diskussion i grupp. Där är det många som upplever att det inte alls blir samma höjd i diskussionerna digitalt. Å andra sidan finns också de som tycker att diskussionerna blir bättre digitalt och att studenterna tar för sig mer. Så det är just därför det är lite för tidigt att dra några slutsatser. Vi behöver som sagt utvärdera mer.

I vilken grad spelar studenternas egen vilja in i hur det kan bli med digital undervisning i framtiden? I de klasser där man kunde välja själv om man ville ha gruppundervisningen digitalt eller fysiskt var det trots allt ganska många studenter som valde det digitala alternativet.

Jag tror att studenternas åsikter spelar stor roll. Linjerådet finns ju representerade i både fakultetsnämnd och utbildningsutskottet med mera och vad de framför lyssnar vi ju så klart mycket på. De kan också göra egna undersökningar kring vad studenterna tycker och det är klart att sånt kommer spela in i hur det kan bli i framtiden. Så absolut har studenternas egen vilja stor betydelse.

Är det något annat som du själv vill framföra i frågan om fysisk kontra digital undervisning?

Att alla lärare är helt överlyckliga över att ni studenter är tillbaka på plats. Det var väldigt tomt när ni inte var här men nu är vi verkligen glada över att ni är tillbaka igen.

Hur ser du på digitalisering av själva juristutbildningen i sig? Kan vi använda oss av fler digitala inslag i själva under-

visningen? AI på campus till exempel?

Det här är lite av tiotusenkronorsfrågan. Digitalisering är givetvis ett ämne som vi alla är medvetna om och en förändring som kommer ske. Men återigen; all vår undervisning och all forskning utgår från bottom-up-modellen så det måste vara upp till experterna i varje enskilt ämne att avgöra om respektive ämne ska undervisas på ett annat sätt för att inkludera perspektiven av digitalisering. Och även om jag inte har detaljkoll på varje ämne så skulle jag bli förvånad om detta inte är något som redan berörs mycket i utbildningen. Det vi också gjorde för sex år sedan var att vi gick ifrån att undervisa i ämnenas detaljer i lika stor utsträckning och istället ta in mer principiella, vetenskapliga och kritiska perspektiv i utbildningen, det vi kallar för Stockholmsmodellen. Och i den kan perspektiven digitalisering ingå i varje kurs för det fall att det anses relevant.

I framtiden kommer arbetsgivarna troligtvis inte bara att efterfråga jurister som kan den juridiska metoden utan även jurister som har digital kunskap. Vad har du för tankar kring hur universitetet kan möta upp de behoven?

Vi har ju ett arbetsmarknadsråd på fakulteten som består av tio olika typer av arbetsgivare som våra studenter typiskt sätt hamnar hos. Bland annat ingår Advokatsamfundet, revisionsbyråer, affärsjuridiska byråer, humanjuridiska byråer med mera. Vi träffar dem två gånger per år och sånt som de tar upp för vi vidare till både utbildningsutskottet och institutionen. Så det är ju ett forum där vi diskuterar exakt den här typen av frågor i.

Har arbetsmarknadsrådet haft hittills någon mer specifik

input kring behovet av digital kompetens hos framtidens jurister?

Inte som jag kan komma på men det kan ju också bero på hur vi har valt att lägga upp mötena. Det kan vara så att vi behöver ha ett mer riktat möte med dem om just den här frågan.

På vissa andra juristutbildningar i landet, till exempel i Örebro, är mitt intryck att de inkluderar perspektivet digitalisering betydligt mer på varje enskild kurs redan från ganska tidigt i programmet. Varför är det inte så i Stockholm?

Jag vet faktiskt inte, vi samordnar inte våra utbildningar på det sättet men en förklaring skulle kunna vara att jag tror att vi i Stockholm är de enda i landet som har rättsinformatik som obligatorisk grundkurs. Just grundkursen i rättsinformatik är ju en sådan kurs där vi tar upp just de här aspekterna som du nämner, alltså digitaliserad juridik i form av alltifrån automatiskt beslutsfattande till själva juridiken kring det, GDPR och förvaltningsrättsliga aspekter på digitalisering. Så en förklaring till ifall det är olika mellan olika juristprogram i landet kan vara att de andra petat ut ämnet mer i enskilda kurser medan vi faktiskt har en obligatorisk grundkurs i ämnet. Jag skulle säga att vi därför är väldigt bra på det här i Stockholm. Vi har ju också IRI, Institutet för Rättsinformatik, som jobbat med de här frågorna i 20–30 år och därigenom har vi en stark forskarmiljö kring ämnet även om det kanske inte syns i varje enskild kurs.

TEXT Tiemon Okojevoh

FOTO Stockholms universitet

Zoomers på hybridarbetsplatsen

DAGENS studenter fick en del av sitt tidiga vuxenliv begränsat av Covid-pandemin. Men en belöning kan hägra till följd av förändringar i arbetslivet som samma pandemi har pressat fram.

Födda omkring 1996-2009 kallas ibland "generation Z", eller "zoomers" vilket både synliggör vana vid digitala grupper och rimmor på den äldre generationen "boomers". Bland det som delvis kan generaliseras om en generation är kulturella referenser, teknik för kommunikation samt trender i arbetslivet vid vuxenblivandet.

Erfarenheterna av pandemin blev säregna för zoomers, varav ytterst få dog eller blev allvarligt sjuka. Desto fler fick begränsat sånt som ofta görs kring tjugoårsåldern såsom att fira studenten, få sitt första jobb i service- eller besöksnäringen, hänga på folktäta klubbar, backpacka eller leva livet på campus. Hur det sistnämnda förändrades inom JF har iusbärens läsare kunnat följa.

Likt andra historiska kriser drev pandemin också fram innovation. Väsentligt är att många branscher, bl.a. juridiken, utvecklade distansarbete. Ett ord för vad som nu tar form är "hybridarbetsplatsen". En vanlig arbetsdag

kommer somliga i tjänst att vara på kontoret medan andra är uppkopplade hemma. Möten lär präglas av denna mix och bli "hybridmöten". Långa resor till och från jobbet blir färre per vecka jämfört med förut.

På Arbetsmiljöforums konferens i höstas om hybridarbetsplatser redovisade Johanna Sundberg för analysföretaget Kairos Future en enkät där 47 % i åldern 16-24 och 49 % i 25-34 uttryckte önskan till mer distansmöjligheter i arbetslivet. Det var högre procent än för övriga åldersgrupper. Utifrån hennes beskrivning uppvisar generation Z en egenartad blandning av hög ambitionsnivå och "quiet quitting". Det sistnämnda innefattar att, utan att göra mycket väsen av det, skapa gränser så att jobbet inte får tränga ut privat- och familjeliv (en verklig risk om man är uppkopplad nästan all vaken tid). Samma generation är ofta mån om att identifiera sig med varumärken som står för ekologisk hållbarhet, social inkludering och globalt partnerskap.

Bilden som Johanna Sundberg tecknade är både komplex och föränderlig, och ställer krav på morgondagens arbetsgivare. För att behålla anställda med driv måste man utveckla en kul-

tur som dels förbättrar balansen mellan arbete och fritid, dels får medarbetaren att bära firmanamnet med stolthet. Men se vad som finns att vinna på att anta denna utmaning! De svenska sjuktalen för utbrändhet och psykosocial ohälsa är förskräckande och mycket kostsamma för individ, arbetsgivare och samhälle. Meningslöshet är dyrt.

Även för yrken som saknar möjlighet till mobila kontor kan omständigheterna tvinga fram nytänkande. I det expanderande Norrbotten, där omsorgen har svårt att hålla takt med industrin i kompetensförsörjning, diskuterar flera kommuner att införa "gruvscheman" där man jobbar sju dagar och sedan är ledig sju dagar, för att locka ordinarie omsorgspersonal och slippa en cirkus av vikarier.

Digital teknik är i sig varken ond eller god. Den kan, som i Kina, tjäna ett totalitärt storebrorssamhälle. Men dess potential som ett verktyg för att reformera arbetslivet ligger redan på bordet för den som vill ha hälsosam och engagerad personal imorgon.

TEXT David Munck

ILLUSTRATION Shutterstock

En podd om att arbeta på en byrå

Är du nyfiken på hur det är att arbeta på en advokatbyrå? I Roschiers podcast, "A cup of", får du en inblick i den juridiska världen, och framför allt i byrålivet. I varje avsnitt bjuder vi in olika gäster, allt från trainees och rekryteringsexperter till jurister och delägare, för att prata om människorna, arbetet och vardagen på en advokatbyrå. Låter det intressant? Lyssna nu!

"A cup of" finns där poddar finns.

Bevara 51-procentregeln!

Valet är över. Maktskifte och nya lagar och utredningar direkt från start. Regeringen och Sverigedemokraterna vill initiera ett "särskilt projekt" för att "stärka konkurrenskraften" för Sveriges högstaligor inom fotboll och ishockey. Det skriver partierna i det så kallade Tidöavtalet.

ATT det finns ett intresse för att vilja förbättra konkurrenskraften hos svensk elitidrott glädjer mig. Det jag och många med mig oroar oss över är vad det nya projektet kommer behandla. Med stor sannolikhet kommer den stora frågan om att öka konkurrenskraften vara själva föreningsformatet som svensk idrott styrs i, den så kallade 51%-regeln (mer nedan). Frågan har diskuterats flertalet gånger och kommer upp i 10-årscykler och nu är det dags igen på regeringsnivå.

51%-regeln är inskriven i Riksidrottsförbundets stadgar (RF) som alla idrottsförbund måste följa. Den innebär att en ideell förenings medlemmar måste innehålla minst 51% av rösterna i ett idrottsaktiebolag. Därmed har föreningens medlemmar rösträttsmajoritet vid årsmöten. Rent konkret innebär det att ingen enskild person eller enskilt företag får köpa upp hela eller en majoritet av idrottsaktiebolaget och bli ensam ägare.

För att sätta saker i perspektiv, Sverige har producerat internationellt högklassiga idrottsmän och kvinnor genomgående. Både i fotboll och framför allt i ishockey. Där finns det ingen brist på exempel på hur bra idrottsrörelsen

och föreningslivet i Sverige faktiskt är. Då är frågan vad de vill stärka? Möjligheten för riskkapitalister att ta över lagen likt i England? Möjligheten att med mer pengar kunna köpa bättre spelare utan anknytning till lagets geografiska plats, eller ens i Sverige? Visst skulle det stärka lagen sportsligt om spelarbudgeten och kvaliteten på spelare ökade. Men det skulle inte stärka svensk fotboll – utan urvattna den. Ligan skulle fyllas av utländska spelare. Föreningarnas underliggande verksamhet med ungdomslag och breddidrott skulle försvinna och dö ut. Svenska talanger skulle inte få spela i de högsta serierna och blomma ut. Svenska idrottare skulle bli svagare internationellt. Men, de svenska fotbollslagen skulle eventuellt bli bättre i internationella fotbollsturneringar. Ishockeyn har inte lika många internationella turneringar för lag, utan främst nationella turneringar och där dominerar svensk ishockey med VM- och OS-guld.

Så vad är det som skulle kunna förbättras? Att döda en föreningsform i Sverige genom att i princip privatisera idrottslag är inte rätt väg att gå. Det jag anser faktiskt skulle öka konkurrens-

kraften, som verkligen behöver utredas, är möjligheten att driva idrottsföreningar ute i landet och i storstäderna. Det behövs fler planer för barn att spela breddidrott på. Det behövs fler ishallar för ungdomslag att spela match och träna på. Vi har en huvudstad vars antal fotbollsplaner och ishallar per 1 000 invånare är lägst i landet. Där ungdomar tvingas välja idrottsgymnasieskola ute i landet för att satsa på sin idrott istället för att kunna fortsätta i sin hemstad. Kommuner och städer ska satsa på idrottsplaner, hallar och plats för spontanidrott.

Svensk idrott och dess föreningar är fantastiska, både i uppfostran av stjärnspelare och i kamratliga och gemenskapliga värderingar för ungdomar. De ska inte försvinna och kapitaliseras. Bevara 51%-regeln och den svenska idrottsrörelsen!

TEXT Harri Korhonen

ILLUSTRATION Shutterstock

Barnslig byråkrati på Konstfack

Sara Kristoffersson
Hela havet stormar – fallstudie
inifrån en myndighet
Volante 2022

SARA Kristoffersson är professor i designhistoria på Konstfack, vars nutida kontroverser blev rikskända 2021 och är ämne för boken för vilken hon nyligen belönades med det första stipendiet från Lars Vilks minnesfond. Dess titel pekar på dels att stormen kretsade kring salen "Vita havet", dels att Hela havet stormar är en barnlek. Läsaren får ingången att den utbildningskultur som ska skildras inte är vuxen.

Till skillnad från några kvarlevor som Juridiska Föreningen behöll plågsamt länge har namnet på Konstfacks ljusa utställningssal inget ursprung i förtryck av någon. Konstverk syns bättre i ett rum med vita väggar. En grupp studenter intolkade dock hudfärg, och fick bidrag till projektet "Brown Island in the White Sea".

Att olika synsätt får mötas och uttryckas är en av poängerna med utbildning. Men vad som kunde ha blivit provokativ konst urartade, med författarens ord, till "ett myndighetsärende i långbänk" och därpå ett HR-ärende i företagshälsovården. Av intresse är vilka som drev denna utveckling.

För att döpa om "Vita havet" försökte Brown Island-gruppen samla in namn bland studenter, vilket "inte gav napp". Rektorn blev däremot intresserad och lyfte frågan i Konstfacks utbildnings- och forskningsnämnd där en lärare föreslog "Bruna havet". Kri-

stoffersson tänker att det lika väl kunde associeras till nazisternas bruna skjortor. På mötet hon refererar verkar studentrepresentanten, liksom arkivarien som berättar om lokalernas historia, vara en sansad röst.

Senare var det en biträdande prefekt som mejlade sin personal att "samla ihop oss" för att Kristoffersson slagit larm i DN. Det var lärare och en prefekt som tog avstånd från henne i massmejl till studenter. De var professorer, lektorer, adjunkter och doktorander som samlade 44 namn i ett upprop mot henne; det bör inte kallas kulturdebatt utan något annat, "Varför inte mobbing?", kommenterade Per Svensson i DN (15/2-21). Det var Konstfacks rekryteringsgrupp som la ut en film på hemsidan med kritik mot henne. Stöd fick hon bland annat från studenter som föreslog ett upprop till hennes försvar. Hon svarar, i en av bokens höjdpunkter, att "namninsamlingar inte ska mötas med namninsamlingar".

En destruktiv bild som det engelskspråkiga kulturkriget pådyvlat oss är att de yngre är snöflingor som inte kan värdesätta en odlade och utmanande skolning om detta erbjuds. Kristofferssons bok stöder ingen sådan slutsats. På Konstfack går en lärargrupp i spetsen för cancelkulturen, summerar hon. En anställd som intervjuas i Fokus vill vara anonym eftersom "En blir utfryst" annars.

Det vore närmast övermänskligt om Kristoffersson inte alls påverkats av den hysteri hon kom i centrum av. Hon blir sjukskriven, skriver bitvis osorterat och uppskruvat samt upplever "en Golgatavandring".

Den konservativa debattören Johan Hakelius påstår i Fokus (2/2-22), med en missuppfattning av begreppet "vuxenpoäng", att det blivit ett skällsord. Men ordet används ju som ett självironiskt

vidkännande av att det tagit längre tid än det borde att ordna sådant som jobb, bostad, familj och examen. "Hela havet stormar" påminner oss om att vad som redan är svårt blir ännu svårare om de som utsetts att vara de vuxna i rummet inte är detta.

TEXT David Munck

FOTO Per-Olof Forsberg

Fråga arbetsrättaren Rebecca

REBECCA HENRIQUES arbetar som arbetsrättsjurist och förhandlare hos Almega som är Sveriges ledande arbetsgivarorganisation inom tjänstesektorn. Rebecca har juridikexamen och en fil.kand. i personal- och arbetslivsfrågor.

Har du också en arbetsrättsfråga som du vill få svar på?
Mejla till arbetsratt@jurstud.com

TYSTNADSPLIKT

Hej, jag ska byta jobb och det står att jag har tystnadsplikt i mitt anställningsavtal. Vad betyder det?

Tack för din fråga! En anställd har en naturlig skyldighet att iaktta diskretion – tystnadsplikt – beträffande uppgifter som han eller hon fått tillgång till. Det gäller både sådana uppgifter som arbetsgivaren uttryckligen förklarat att de inte får föras vidare som sådan information som den anställda insåg eller borde insett är känslig.

Den som medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar ut hemliga uppgifter och därigenom utsätter arbetsgi-

varen för skada eller risk för skada kan avskedas. I vissa verksamheter kan det vara en fördel att särskilt informera om tystnadsplikten gällande företagets förhållanden.

FÖRETAGSHEMLIGHETER

Hej, vad skyddas egentligen av lagen om företagshemligheter? Vad kan hända om man bryter mot lagen?

Lagen om företagshemligheter (FHL) skyddar det som arbetsgivaren inte vill ska spridas. Det är sådan information om affärs- eller driftförhållanden som näringsidkaren håller hemlig och där det riskerar att medföra skada i konkurrenshänseende om uppgiften röjs.

Vad skyddas?

Begreppet information rymmer uppgifter, kunskaper och vetande av vilket slag som helst. Det spelar ingen roll om uppgifterna är enkla eller unika, komplexa eller på annat sätt kvalificerade. Det kan röra tekniska uppgifter, men också rent kommersiella förhållanden. Det är dock skillnad mellan sådan information om affärs- och driftförhållanden som finns i näringsidkarens rörelse och vad som kan klassas som personlig skicklighet, erfarenhet och kunskap hos någon som är anställd i näringsverksamheten. Det räcker inte att informationen finns inom verksamheten för att den ska vara en företagshemlighet. Det krävs att informationen på något sätt är företags-

specifik för just denna rörelse, alltså inte allmängods i den aktuella branschen.

Informationen kan vara känd av flera men den får inte vara tillgänglig för alla som kan ha intresse av att ta del av den. Näringsidkaren ska ha meddelat att informationen inte får spridas utanför en viss krets. Den information som delgetts av din arbetsgivare med vad som avses hemligt och hur dessa uppgifter ska hållas hemliga ska följas. Om du är osäker på innebörden av informationen så efterhör att du uppfattat den korrekt.

Skada

Lagen skyddar endast mot obehöriga angrepp på företagshemligheter. Det räcker att situationen är sådan att ett röjande typiskt sett medför skada i konkurrenshänseende. En arbetstagare som uppsåtligen eller av oaktsamhet utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han fått del av i sin anställning kan bli skyldig att betala skadestånd. Förutsättningen är att arbetstagaren insåg eller borde ha insett att denne inte fick avslöja den hemliga uppgiften.

Om det finns synnerliga skäl kan arbetsgivaren kräva skadestånd även efter att en anställning upphört. Regeln har inte bara arbetsrättsligt syfte utan ingår också som ett led i strävandet efter att upprätthålla en sund och lojal konkurrens.

Straff för straffvåldtäkt

En 32-årig man och en sexsäljande kvinna avtalade via chatt om oralsex hos honom för 850 kr. Under akten höjde han till 1 200 kr om hon klädde av sig, vilket hon gjorde efter viss tvekan. Han genomförde då vaginalt samlag på henne och höll sin ena hand mot hennes hals, ”inte alltför hårt” men hon fick märken på halsen. När han bad om ännu en avsugning sparkade hon honom mellan benen. Han svarade med ett knytnävsslag mot hennes ansikte och därefter nytt samlag, enligt henne även analt. Hon kunde sedan fly naken från platsen. Utifrån detta händelseförlopp dömde tingsrätten 32-åringen för våldtäkt till fängelse 2 år och 3 månader. Nu har Svea hovrätt höjt straffet till 2 år 6 månader. Han ska också betala skadestånd på drygt 220 000 kr. Hovrätten anser liksom tingsrätten att han inte fick samtycke till annat samlag än oralt. Hovrätten belyser därtill att våldtäkten fortsatte som ett ”straff” för att kvinnan avvisat honom med en spark, sätter tilltro till att även analt samlag skedde samt betonar att han använde icke obetydligt våld.

Integritetskränkande databas?

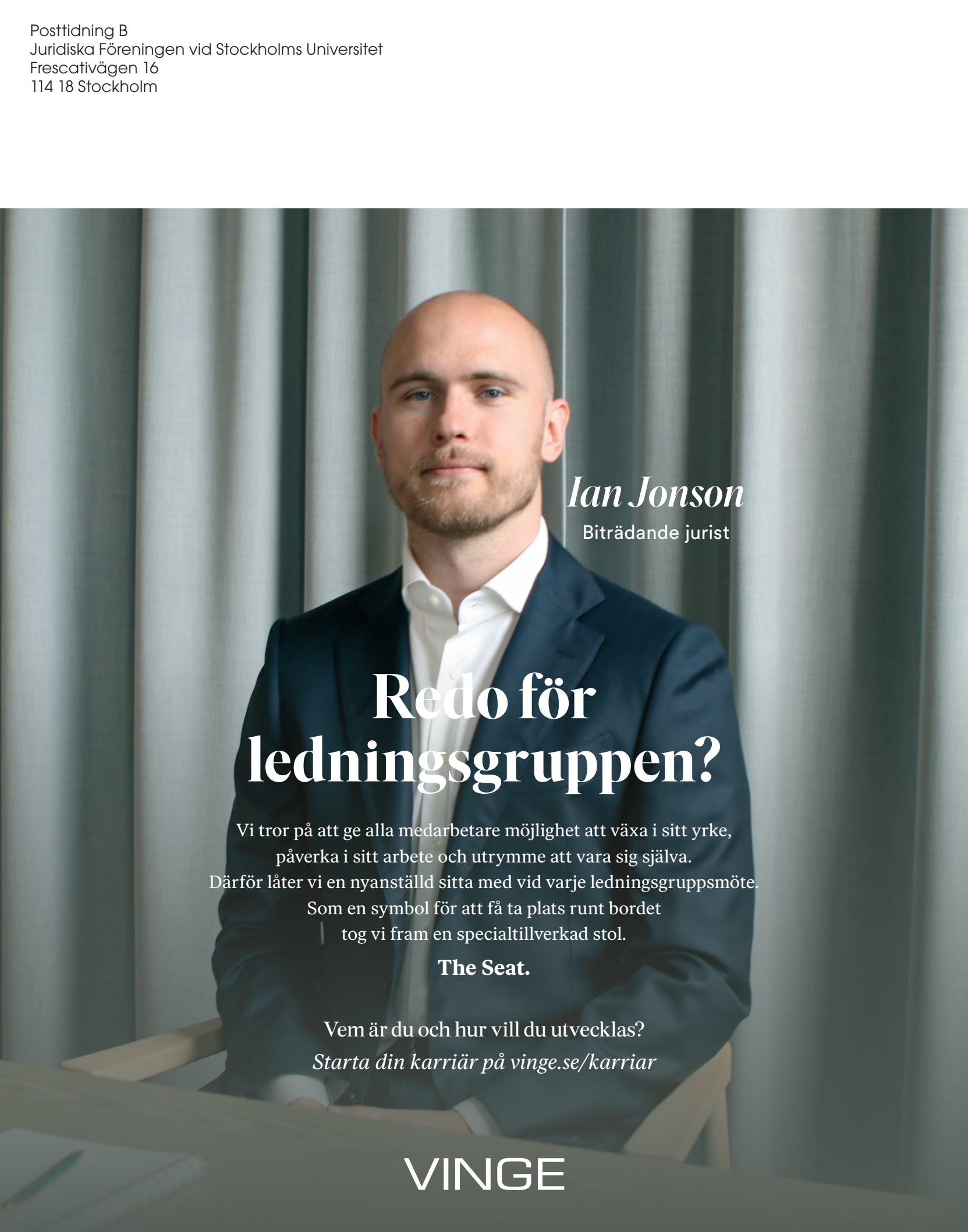
Verifiera AB erbjuder bakgrundskontroll åt rekryterare. Enligt hemsidan kan kunden ”snabbt och pålitligt kontrollera domar, åtal, tvister och körkortsbehörighet – utan att den omfrågade behöver bli informerad”. Kunden kan även söka på om en person fått tvångsvård för psykisk sjukdom eller missbruk. Från förvaltningsrätterna lagrar Verifiera sådana domar, liksom domar om sjukförsäkring. Verifiera framhåller särskilt att deras data (som går bakåt till 2008) inte gallras över tid. Efter flera anmälningar har Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) förelagt Verifiera att ta bort sökfunktionen på om någon fått tvångsvård. Den strider mot artikel 9 GDPR, menar IMY som även ger Verifiera en reprimand. Verifiera har utgivningsbevis enligt yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) och menar att de står bortom IMY:s tillsyn samt säljer information som redan är offentlig handling. Dock hänvisar IMY till att 1 kap. 20 § YGL i vissa fall möjliggör att förbjuda sökbart offentliggörande av känsliga personuppgifter. Denna undantagsregel, samt att Verifieras söktjänst ligger ”långt från de syften som grundlagarna är till för att skydda” och innehåller ”mycket integritetskänslig information”, gör enligt IMY att GDPR klickar in. Verifiera har överklagat till förvaltningsrätten. Daniel Westman, som undervisar och forskat i rättsinformatik på SU, kommenterar på Norstedts Juridik att EU-kommissionen har inlett ett förfarande för att Sverige inte fullt ut genomfört GDPR, vilket påkallar viss avgränsning av YGL.

Hårt mot hyresgäster

Två avgöranden från Svea hovrätt signalerar fortsatt hård praxis om att upplåta eller överlåta sin hyresrätt utan samtycke från värden. En man som varit utomlands länge med sin familj, vars hemflyttning fördröjdes av pandemin, upplät lägenheten i andra hand till sin svägerska utan att be hyresvärden om lov. Då hade, enligt hovrätten, hyresvärden rätt att säga upp hans kontrakt. En kvinna nekades att överlåta sin lägenhet till sin son. Eftersom det inte var klarlagt att de sammanbott varaktigt hade hyresvärden rätt att vägra överlåtelse, menar hovrätten med hänvisning till 12 kap. jordabalken (även kallad ”hyreslagen”).

TEXT Rebecca Henriques

TEXT David Munck

A portrait of Ian Jonson, a man with a beard and short hair, wearing a dark blue suit jacket over a white shirt. He is sitting at a desk with a light-colored chair. The background consists of vertical grey curtains.

Ian Jonson

Biträdande jurist

Redo för ledningsgruppen?

Vi tror på att ge alla medarbetare möjlighet att växa i sitt yrke,
påverka i sitt arbete och utrymme att vara sig själva.
Därför låter vi en nyanställd sitta med vid varje ledningsgruppsmöte.
Som en symbol för att få ta plats runt bordet
tog vi fram en specialtillverkad stol.

The Seat.

Vem är du och hur vill du utvecklas?
Starta din karriär på vinge.se/karriar

VINGE